

BROBYGGERUGEN

— VEJLEDNING OG ØVELSER TIL UNDERVISNING I BROBYGNING FOR
GRUNDSKOLENS 5.-9. KLASSE (SAMLET MATERIALE)

INDHOLDSFORTEGNELSE

INTRODUKTION

INTRODUKTION TIL MATERIALET, LÆRINGSMÅL OG ANVENDELSE	3
EKSEMPLER PÅ SKEMAER TIL TEMAUGEN	7
LISTE MED DIALOGKORPS	7

1 DEMOKRATI & FORSKELLIGHEDER

ØVELSESFORSLAG & POINTER TIL KLASSEUNDERVISNING	9
---	---

2 SPROG DER ÅBNER OG LUKKER

ØVELSESFORSLAG & POINTER TIL KLASSEUNDERVISNING	12
---	----

3 NORMER

ØVELSESFORSLAG & POINTER TIL KLASSEUNDERVISNING	16
---	----

4 FORDOMME & FORFORSTÅELSER

ØVELSESFORSLAG & POINTER TIL KLASSEUNDERVISNING	18
---	----

5 KOMMUNIKATION

ØVELSESFORSLAG & POINTER TIL KLASSEUNDERVISNING	20
---	----

6 KONFLIKTER & LØSNINGER

ØVELSESFORSLAG & POINTER TIL KLASSEUNDERVISNING	22
---	----

BEGREBSLISTE

25

LITTERATUR

27

ANBEFALET UNDERVISNINGSMATERIALE

30

ØVELSESKATALOG

OVERSIGT OVER ØVELSER	32
ØVELSESBESKRIVELSER	33-66

DIPLOM TIL PRINT

67

INTRODUKTION

HVORFOR ARBEJDE MED BROBYGNING?

Mennesker fødes åbne og fordomsfrie, men allerede i grundskolen sætter børn spørgsmålstegn ved det, de ikke kender. Hvis vi skal sikre en forståelse mellem befolkningsgrupper, er det centralt, at der allerede i skoletiden kommer dialog med børn – og mellem børn – om, hvad det vil sige at være forskellige.

Temaugen Brobyggerugen giver eleverne grundlæggende viden og kompetencer til at agere som brobyggere. At være brobygger betyder, at man gør sig umage for at skabe tolerance, forståelse og forbindelse mellem folk, som har modsatrettede holdninger, værdier eller levemåder. Uenighederne kan være store eller små og findes blandt venner, familiemedlemmer eller nogen, man ikke kender personligt.

Undervisningsmaterialet i brobygning opøver elevernes evne til at indgå i dialog og håndtere frygt og konflikter omkring 'anderledeshed'. Med konkrete øvelser får eleverne redskaber til at rumme forskellighed, og der sættes fokus på fordomme over for andres religion, sprog, kultur, etnicitet, seksuelle identitet, holdninger og grænser – i klassen og på samfundsniveau.

Eleverne får indsigt i deres egen rolle som medborgere i et demokratisk samfund med rettigheder og ansvar overfor fællesskabet, og de udvikler kompetencer til at identificere og udfordre begrænsende normer og fordomme samt modvirke ekstreme eller polariserende tendenser og negativ social kontrol.

FORMÅL MED BROBYGGERUGEN

Formålet med Brobyggerugen er at forebygge dæmonisering af 'de andre' og fremme børns,

unges og fremtidige voksnes positive fællesskaber ved at undervise og uddanne dem i dialog og demokratisk samtale på tværs af forskelligheder. Temaer og øvelser er udviklet og udvalgt med henblik på at understøtte eller styrke inkluderende og demokratiske klasserum.

Målet er at eleverne får erfaring med klassen som:

- Et rum hvor argumenter og synspunkter trykkes kan undersøges og afprøves gennem en legende tilgang, og hvor det er legitimt at skifte holdning.
- Et rum for pluralistiske demokratiske fællesskaber med plads til uenighed og forskellighed – et stærkt uenighedsfællesskab.

LÆRINGSMÅL

Forløbet knytter an til Folkeskolens formål §1 stk. 2 og stk. 3 (Danske Love):

§ Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

§ Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

De overordnede læringsmål i Brobyggerugen er:

- Teoretisk og metodisk viden om dialog og samtale.
- Praktisk erfaring med og kompetence til at opnå ny viden og forståelse for andre på tværs af forskelligheder gennem dialog og samtale.

Derudover arbejdes med følgende specifikke læringsmål:

1. *At eleverne kan identificere uenighedsfællesskaber og underliggende fællesnævner på tværs af forskelligheder.*
2. *At eleverne kan forholde sig kritisk til sociale normer og kan foreslå handlinger, der udfordrer begrænsende normer.*
3. *At eleverne udvikler egne holdninger og kompetence til at lytte og spørge nysgerrigt til andres holdninger.*
4. *At eleverne udviser forståelse for sprogets betydning og redskaber til at anvende og identificere sproglige greb, der åbner eller lukker en samtale.*
5. *At eleverne kan reflektere over fordele og udfordringer ved forskellighed og mangfoldighed med hensyn til holdninger, identitet og baggrund i små og større fællesskaber.*
6. *At elevernes evner til perspektivbytte og empati styrkes.*
7. *At fremme elevernes oplevelse af medborgerskab gennem et trygt fællesskab i klasserummet med vide rammer for uenighed.*

HVEM KAN BRUGE MATERIALET?

Målgruppen er lærere og andre fagpersoner, som arbejder med elever fra mellemtrinnet og udskolingen (5.-9. klasse). Materialet er henvendt til underviseren, der selv tilpasser sprog og eksempler til klassens niveau.

“ FORMålet MED BROBYGGERUGEN ER AT FOREBYGGE DÆMONISERING AF 'DE ANDRE' OG FREMME BØRN OG UNGES POSITIVE FÆLLESSKABER ”

HVAD OMFATTER MATERIALET?

Materialet består af en introduktion, undervisningsmanual, begrebsliste og et øvelseskatalog.

Introduktionen beskriver forløbets grundlæggende antagelser, og hvordan materialet kan bruges. **Undervisningsmanualen** er opdelt i tematikker og består af en baggrundstekst, forslag til øvelser og refleksionsspørgsmål. Materialet indeholder følgende temaafsnit:

1. Demokrati & Forskelligheder
2. Sprog der åbner og lukker
3. Normer
4. Fordomme & Forforståelser
5. Kommunikation
6. Konflikter & Løsninger

Centrale begreber er defineret i **Begrebslisten** bagerst i manualen, hvor der ligeledes ligger en skabelon til et **Brobyggerdiplom**, som kan printes til eleverne ved forløbets afslutning.

Alle øvelser er samlet i **Øvelseskataloget**. Øvelserne er kategoriseret efter tema og klasseniveau samt et estimeret tidsforbrug, men kan vare kortere eller længere tid afhængigt af facilitering og elevernes refleksionsniveau. Øvelsernes relevans er ikke begrænset til temaugen, men kan bruges fremtidigt i klassen fx. ved beslutningsprocesser eller som "energizers" til den normale undervisning.

I samarbejde med elever fra fire forskellige grundskoler har Foreningen Brobyggerne desuden udviklet et samtalespil – **Brobyggerspillet** -, der kan spilles fra alderen 10 år. I spillet deles holdninger til emner som fællesskab, fordomme og tillid, og man bliver klogere på sig selv og hinanden.

HVORDAN BRUGES MATERIALET?

Materialet er udviklet som en del af temaugen Brobyggerugen. Hvert af manualens seks temaafsnit har materiale til 2-3 lektioners undervisning (afhængigt af klassetrin). Temamodulerne kan bruges i ét sammenhængende forløb eller enkeltstående, og rækkefølgen er fleksibel. Der er forskellige øvelsesforslag til hvert tema. Underviseren udvælger øvelser og tilpasser selv niveauet i oplæg og øvelser.

Det anbefales, at underviseren læser temamodulernes baggrundstekst ("pointer") i sin forberedelse, men bruger de anviste øvelser og refleksionsspørgsmål til i videst muligt omfang at facilitere elevernes egen refleksion over temaerne. Refleksion og bevidstgørelse er målet – det er mindre vigtigt, om eleverne når frem til lige præcis de pointer, du og vi har udvalgt.

ANTAGELSER

Alle mennesker har en ukrænkelig værdi og et potentiale for det gode¹. Vi bestræber os på at se mennesket i dem, vi er uenige med, og adskiller "problem" og person – med andre ord ser vi handlinger som noget personer gør, ikke noget de er.

Konflikter er et vilkår². Vi kan ikke fuldstændig undgå konflikt, og det er heller ikke målet. De kan være ubehagelige og skadelige, men kan også gøre os klogere og medføre nye muligheder og skabe forandring.

Enighed er ikke et mål i sig selv – uenigheder er velkomne og bør undersøges og tages seriøst. Vi bestræber os på at møde uenigheder åbent og undersøgende, så vi kan blive klogere sammen og på hinanden. Derfor byder vi også de kontroversielle og konfliktfulde holdninger velkommen³.

Mangfoldighed er en værdi. Vi anser mangfoldighed i holdninger, identiteter og baggrunde som værdifuldt i fællesskaber og beslutningsprocesser. Med en normkritisk tilgang ønsker vi at skabe inkluderende læringsrum med plads til forskellighed⁴ og skabe modvægt til social kontrol.

Vi har alle et ansvar for at bygge broer med dialog og samtale. Vi gør vores bedste for at agere og reagere brobyggende, når vi møder uenigheder, forskellighed eller konflikt. Vi tager initiativ til samtale og dialogkaffe, og vi bestræber os på at lytte for blive klogere.

1) Antagelserne om menneskers ukrænkelige værdi og konflikter som livsvilkår bygger på praktisk og teoretisk konflikthåndteringsarbejde i Center for Konfliktløsnings arbejde. For videre læsning, se Konflikt & Kontakt (Hovedland 2013:21).

2) Se note 1.

3) For mere om undervisning i kontroversielle emner i grundskolen, se undervisningsmateriale Hvordan taler man nemt om det svære? (2019), der er udgivet af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, Børne- og Undervisningsministeriet, og Center for Udgående Kvalitetsarbejde og Specialpædagogisk Støtte.

4) For mere om normkritik i undervisningen og gode råd til lærere, se portal for undervisningsmateriale LARM for LGBT-rettheder, der er udviklet af LGBT Danmark og Ungdomsbyen: <https://larmlgbt.dk/teachers>

“ AT VÆRE BROBYGGER BETYDER, AT MAN ANSTRENGER SIG FOR AT SKABE TOLERANCE, FORSTÅELSE OG FORBINDELSE MELLEM FOLK, SOM HAR MODSATRETTEDE HOLDNINGER, VÆRDIER ELLER LEVEMÅDER ”

OM SAMTALE OG DIALOG⁵

Brobygning handler om at skabe kontakt, der hvor samtalen er kortsluttet eller måske aldrig er begyndt. Undervisningsmaterialet fremhæver samtale og dialog som centrale metoder til at undersøge og forstå handlinger og holdninger hos sig selv og andre, og øvelserne fokuserer på at træne redskaber til dette.

Dialog er en særlig samtaleform, hvor deltagerne gensidigt og aktivt søger at skabe større forståelse og dybere indsigt i hinandens meninger og idéer. Denne forståelse af inspireret af Sokrates, der mente at *"en ægte samtale forudsætter, at ingen af samtalepartnerne på forhånd ved, hvordan det forholder sig. En samtale er en proces, hvor personer, der ikke ved besked, gennem spørgen og svaren prøver at nå frem til et resultat, og hvor situationen hele tiden er, at den ene ikke er klogere end den anden og derfor ikke forsøger at få ret."*

Dialog handler om at lytte, også til det som er svært at lægge øre til. Man er nødt til at gøre sig umage. Ikke ved at sidde musestille og nikke, men ved at spørge til det, man ikke forstår, og vise en oprigtig interesse for den andens perspektiv. Uden at dømme og motivforske, men stadig med en vilje til at udtrykke sin uenighed og forklare sit eget standpunkt. Dialog er en flydende meningsudveksling, hvor vi er i kontakt med hinanden og fornemmer, hvad der foregår hos det andet menneske. Det handler ikke om at overbevise, belære eller omvende den anden, og målet er ikke enighed eller kompromis.

5) For mere om Brobyggernes forståelse af dialogbegrebet, se Tak for Kaffe af Özlem Cekic (2021).

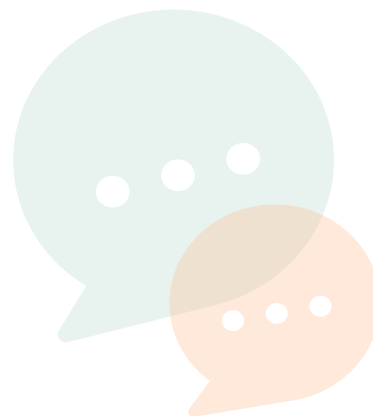
I nogle sammenhænge er debatten og synliggørelsen af forskellige standpunkter målet, og her kan kritiske og konstruktive samtaler som udfordrer synspunkter og faciliterede øvelser medvirke til at finde løsninger, der tager højde for alle behov.

OM NORMKRITISK UNDERVISNING⁶

Normkritik er et centralt begreb i arbejdet for at skabe inkluderende læringsrum med plads til forskellighed. I arbejdet med kritisk tænkning er det centralt at få øje på normer, som ellers tages for givne eller virker selvfølgelige, og som derfor umiddelbart er usynlige. Kritisk tænkning kan hjælpes på vej af et normkritisk perspektiv, der vender gængse perspektiver på hovedet: Frem for at se på gruppens minoriteter i et forsøg på at tolerere og inkludere 'de afvigende', kaster man blikket på gruppens majoritet og de selvfølgelige normer, som gælder her. Hvad enten gruppen er klassen, skolen eller samfundet. Normkritisk undervisning tager udgangspunkt i en forventning om, at der altid er minoritetsoplevelser til stede i klasserummet. Derfor tales der ikke om "os-og-dem", men rettere "dem iblandt os". Det er underordnet, hvorvidt den konkrete holdning eller oplevelse rent faktisk er repræsenteret i klassen. Ved at antage det, åbnes rummet for at flere kan føle sig inkluderet.

Normkritisk undervisning forudsætter refleksion over egne normer og forventninger, og at underviseren er bevidst om sin egen rolle som normbærer og normbygger i klasserummet.

⁶) Se note 4.

OM SVÆRE OG KONTROVERSIELLE EMNER I UNDERVISNINGEN⁷

Undervisningsmaterialet lægger op til samtale og debat om fordomme, diskrimination, generaliseringer, majoritets-/minoritetsforhold, og normer for identitet, livsformer, politik og samfund. Der vil være elever og medarbejdere, som har oplevelser med diskrimination. Nogle vil måske også have stærke holdninger til fx politik, religion og identitet i den offentlige og private sfære eller til bestemte normer for hverdagsliv.

Hvad der opleves som kontroversielt eller svært at tale om varierer blandt personer og grupper med forskellige erfaringer og positioner i samfundet. Ikke desto mindre er der gode grunde til at tage fat på disse emner i undervisningen. Samtale om kontroversielle emner er en del af elevernes demokratiske dannelse og ved at inddrage det i undervisningen, trænes elevers kritiske tænkning og refleksion over egne holdninger. Holdninger forsvinder ikke, fordi samtalen lukkes ned, og nye kontroversielle emner vil blive ved at dukke op. Men det kan stille store krav til lærerens evne til at lægge egne holdninger på hylden og facilitere en klassesdiskussion eller -undersøgelse, hvor fokus holdes på emnet – bolden – og ikke personen.

I Brobyggerugens øvelseskatalog findes øvelser, der kan bruges til at undersøge den type emner, bl.a. med perspektivbytte eller ved at adskille holdninger og personer.

⁷) Se note 3.

EKSEMPLER PÅ ET SKEMA FOR BROBYGGERUGEN

Temaugen kombinerer øvelser, korte oplæg og besøg udefra af fx dialogkorps. Herunder er to eksempler på, hvordan et skema for ugen kan se ud for hhv. en 5. og en 8. klasse. I kan frit bytte rundt på temaer, bruge mere tid på nogle end andre og afsætte flere eller færre blokke til besøg.

Under skemaeksemplerne finder I en liste med forslag til dialogkorps, der har erfaring med dialogbesøg i grundskolen. I øvelseskataloget kan I se en oversigt over samtlige øvelser.

EKSEMPEL SKEMA FOR 5. KLASSE

Tid/dag	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
8-8.45	Demokrati & Forskelligheder I Introduktion Ø: Dialog til fods Oplæg	Fordomme & Forståelser I Ø: Tegn mit hus Oplæg	Normer I Ø: Blindwalk Oplæg	Konflikter & Løsninger I Brainstorm Højtlesning fra Ayses jul	Fællesdag med venskabskole Forum Teater Øvelser
8.45-9.30	Demokrati & Forskelligheder II Ø: Hjørneleg	Fordomme & Forståelser II Ø: Hvad ved vi om fordomme? Ø: Brobyggerospillet	Normer II Ø: En 'normal' familie	Konflikter & Løsninger II Ø: Forfatterværksted	Brobyggerospillet Diplomceremoni
9.30-10	10-pause				
10-11.30	Besøg Dialogmøde med Kulturmødeambassadørerne: "Danskerne kommer i mange modeller".	Besøg De Nye Stemmer eller Menneskebiblioteket.	Besøg Sabaah	Konflikter & Løsninger III Oplæg Ø: Rollespil - konfliktreaktioner	
11.30-12	Frokostpause				
12-12.30	Opsamling på besøg	Opsamling på besøg & fordomme og kommunikation	Opsamling på besøg & normer, fordomme, forskelligheder og rettigheder	Forberedelse til fællesdagen Opsamling på ugen	
12.30-14	Kommunikation Ø: Boldøvelsen Oplæg Ø: Rollespil - lytning Ø: Lyttetræning - 5 spørgsmål til din ven		Sprog: Ikkevoldelig kommunikation Ø: Tæl i fællesskab Oplæg Ø: Rollespil med du-og-jeg-sprog		

DIALOGKORPS (I)

Eksempler på korps og grupper der har erfaring med dialogbesøg i grundskolen:

MENNESKEBIBLIOTEKET

"Lån" et levende menneske, der fortæller om sit eget liv.

<http://menneskebiblioteket.dk>

MIND MOVER

Organisation med fokus på at hjælpe unge på kanten gennem dialog. Tilbyder workshops med dialogskabere og unge, der deler livsfortællinger med fokus på forskellige emner. <https://www.mindmover.dk>

SABAABH

Forening for LGBT+ personer med minoritetsbaggrund. Tilbyder oplæg om køn, seksualitet og identitet i et minoritetsetnisk perspektiv.

<http://sabaah.dk>

JØDISK INFORMATIONSCENTERS SKOLETJENESTE

Bygger bro mellem minoriteter og nedbryde antisemitisme. Tilbyder bl.a. "book en jøde" og workshops om grænser og racisme i hverdagen.

<https://joediskinfo.dk/>

DIALOGKORPS (II) DE NYE STEMME

Unge jøder og muslimer der skaber dialog om etniske og religiøse grupper. Tilbyder skolemøder hvor unge med minoritetsbaggrund holder workshops om fordomme med udgangspunkt i egne erfaringer.

<https://www.denyestemmer.dk/>

GRÆNSEFORENINGENS KULTURMØDEAMBASSADØRER

Unge med flerkulturel baggrund tilbyder dialogmøder om temaer som identitet, nationalitet og medborgerskab.

<https://kulturmoedeambassadoererne.graenseforeningen.dk/>

EKSEMPEL SKEMA FOR 8. KLASSE

Tid/dag	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
8-8.45	Demokrati & Forskel- ligheder I Introduktion Ø: Dialog til fods Oplæg	Fordomme & For- ståelser I Ø: Hvad ved vi om fordomme? Oplæg	Normer Ø: Støledans Oplæg	Sprog: Ikkevoldelig kommunikation I Ø: Tæl i fælleskab Oplæg	Fællesdag med venskabsskole Forum Teater Øvelser Brobyggerospillet Diplomceremoni
8.45- 9.30	Demokrati & Forskel- ligheder II Ø: Hjørneleg, Perspek- tivbytte og/eller Debat med bagland	Fordomme & For- ståelser II Ø: Et skridt frem	Normer II Ø: En 'normal' familie og/ eller Maskulint eller femi- nint - øvelse om kønsnor- mer	Sprog: Ikkevoldelig kommunikation II Ø: Rollespil med du- og jeg-sprog	
9.30-10	10-pause				
10- 11.30	Besøg: Dialogmø- de med Kulturmø- deambassadørerne: "Danskerne kommer i mange modeller".	Besøg: De Nye Stemmer eller Men- neskebiblioteket.	Besøg: Sabaah eller Norm- stormerne.	Konflikter & Løsning- er I Brainstorm Oplæg Ø: Analyse af kon- flikt i litteratur	
11.30-12	Frokostpause				
12-12.30	Opsamling på besøg	Opsamling på be- søg & fordomme og kommunikation	Opsamling på besøg & nor- mer, fordomme, forskellig- heder og rettigheder	Konflikter & Løsning- er II Ø: Rollespil - kon- fliktreaktioner	
12.30- 14	Kommunikation Ø: Boldøvelsen Oplæg Ø: Dialog med talestav	Brobyggerospillet	Sprog: Syndebukke og fællesnævner Oplæg Ø: Alt det vi har til fælles Ø: Find 5 fællesnævner Ø: Unges adfærd under Corona	Forberedelse til fællesdagen Opsamling på ugen	

1 DEMOKRATI & FORSKELLIGEHDER

INTRODUKTION

I dette afsnit arbejdes med demokrati og rettigheder, forskellighed og uenighed. Eleverne introduceres for dialog og debat som to forskellige samtaleformer, og gennem øvelser om holdninger og perspektivbytte undersøges klassen som et uenighedsfællesskab.

Det anbefales, at I starter undervisningen med øvelsen *Dialog til fods*, fx med spørgsmålet "Hvad ved vi i klassen om demokrati?" eller "Hvad vil vi gerne lære om i Brobyggerugen?". De resterende øvelser egner sig bedst til brug efter oplægget.

ØVELSE DEBAT MED BAGLAND 🕒 45 min.

Eleverne træner at finde argumenter og at gå i debat. **Niveau:** 7.-9. klasse. **Plads og materialer:** Et bord i midten/forrest i lokalet, hvor debattørerne kan sidde. Plads til gruppearbejde forud for debatten.

ØVELSE DIALOG TIL FODS 🕒 5-15 minutter.

Brug fx øvelsen som optakt til dagens tema eller til at undersøge holdninger i klassen. **Niveau:** 5.-9. klasse. **Plads:** Gulvplads så eleverne kan bevæge sig mellem hinanden og samles i grupper.

ØVELSE HJØRNELEG 🕒 30-45 minutter.

Øvelsen synliggør uenigheder i gruppen og forskellen på dialog og debat. **Niveau:** 5-9. klasse. **Plads og materialer:** God gulvplads og evt. malertape til at opdele rummet. **Tidsforbrug** afhænger af aldersgruppen og hvor mange spørgsmål, der undersøges.

ØVELSE PERSPEKTIVBYTTE 🕒 30 minutter.

I øvelsen undersøger eleverne et andet perspektiv på et spørgsmål. **Niveau:** 5-9. klasse. **Plads og materialer:** Gulvplads og evt. malertape til at lave en "midterlinje".

POINTER

1. Mangfoldigt demokrati

Et samfund er kendetegnet af forskelligheder, mangfoldighed og uenigheder. Mennesker lever på forskellige måder og er uenige om mange forskellige spørgsmål. Nogle forskelle er synlige: Måden vi går klædt, vores alder, kropsstørrelser, hud-, hår- og øjenfarver, køn og kønsidentitet osv. Andre forskelle kan vi ikke umiddelbart se. De handler om meninger, holdninger og indstillinger til alt muligt i hverdagen, i samfundet og i verden.

Faktisk mener mange demokratitænkere, at der er noget galt, hvis borgerne i et demokratisk samfund er enige og fremstår som ens. Det ses som et tegn på en demokratisk krise – et udtryk for,

at der er normer og pres for enshed, samt undertrykkelse af holdninger og ståsteder. Tværtimod er det, der skaber et levende og trygt demokratisk samfund, at der er plads til uenighed og forskellige perspektiver og identiteter.

2. Ret til at være den du vil

Frihedsrettigheder giver det enkelte menneske ret til at være forskellig fra andre. Det er retten til at tro på det, man vil, spise og klæde sig, som man vil, og leve som man vil. Det betyder også, at fx piger og kvinder har ret til de samme ting som drenge og mænd.

Frihed til forskellighed betyder at mennesker, som

har en anderledes seksualitet, en anden kønsidentitet, religion, kultur osv. har ret til at være den, de er, uden at udsættes for negativ social kontrol, forbud eller undertrykkelse fra majoritetsbefolkningen.

Frihedsrettighederne er beskrevet i FNs Verdenserklæring for Menneskerettigheder og i den danske Grundlov. Alle mennesker har ifølge Verdenserklæringen samme rettigheder. Men det betyder ikke, at alle handlinger og holdninger er tilladte. Hvis man bruger vold eller indskrænker andre menneskers rettigheder, kan man blive straffet for det.

3. Uenighed i fællesskaber

Et samfund er noget, vi er bragt sammen i. De færreste af os har valgt vores samfundsmæssige fællesskab. Nogle taler om, at det er et 'skæbnefællesskab', og at det, der binder os sammen som borgere i små og større fællesskaber, er, at vi arbejder med at løse fælles udfordringer og problemer.

Et samfund er et uenighedsfællesskab. Den norske religionssociolog Lars Iversen beskriver et uenighedsfællesskab som en gruppe af mennesker, der har forskellige meninger og værdier, men er bragt sammen omkring en fælles udfordring. I samfundet har vi bl.a. vores sprog og love til fælles. Vi kan være uenige om mange ting, men arbejdet med at finde fælles løsninger binder samfundet sammen. En skoleklasse er også et uenighedsfællesskab.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

- Hvad er bedst – livet på landet eller i storbyen?
- Hvem er skyld i hjemløshed – samfundet eller den hjemløse selv?
- Må to mænd gifte sig og få børn?
- Skal der være dødsstraf for nogle forbrydelser?
- Er det bedst at være vegetar eller spise kød?
- Findes gud?

4. Samtale og arbejdet med at finde fælles løsninger binder samfundet sammen

I velfungerende demokratier finder man løsninger og skaber holdningsændringer via samtale og kritisk debat – til forskel fra et diktatur, hvor censur, tvang og forbud er de mest brugte redskaber. Der er plads til forskellige holdninger og man tolererer andres synspunkter, selvom man er uenig.

Frihedsrettigheder i Verdenserklæringen og Grundloven

Den 10. december 1948 blev Verdenserklæringen om Menneskerettighederne vedtaget af FN's generalforsamling. Danmark og 47 andre lande underskrev erklæringen. Verdenserklæringen beskriver de grundlæggende menneskerettigheder og omfatter borgerlige og politiske rettigheder, såvel som økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. Den fastslår, at alle mennesker uanset race, hudfarve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller anden samfundsmæssig stilling har krav på alle de rettigheder og friheder, som nævnes i erklæringen.

Frihedsrettighederne er nævnt i Grundloven i de følgende paragraffer:

- § 1: Grundloven gælder for alle
- § 67: Religionsfrihed
- § 71: Den personlige frihed er ukrænkelig
- § 72: Boligen er ukrænkelig
- § 73: Ejendomsretten er ukrænkelig
- § 75: Mennesker har ret til social sikkerhed
- § 76: Undervisningspligt
- § 77: Ytrings- og trykkefrihed
- § 78: Frihed til at danne foreninger
- § 79: Forsamlingsfrihed

TIP TIL UDSKOLING

Lad eleverne selv undersøge, hvilke frihedsrettigheder der beskrives i Grundloven, og hvad de enkelte rettigheder betyder for deres liv og hverdag.

Forudsætningen for samtale og debat er et godt diskussionsfællesskab, hvor man lytter til dem med andre holdninger end en selv. I konstruktive debatter kæmper synspunkter (ikke mennesker) mod hinanden; der argumenteres og man prøver at blive enige. Dialogisk samtale derimod har ikke fokus på enighed, men er en særlig type samtale, der har til formål at styrke gensidig forståelse. Gennem dialog kan vi opdage ting om hinanden og om verden, som vi ikke troede fandtes. Samtale med folk, vi ikke kender, kan simpelthen gøre verden til et større og mere spændende sted!

5. Adskilthed kan skabe frygt om 'de andre'

Selvom uenighed og forskellighed betragtes som en styrke og en rettighed i et demokrati, så kan der opstå problemer pga. den måde, vi håndterer forskellene. Der er en tendens til, at vi samler os i grupper med folk, der ligner os selv. Det gælder fx i skoler, på arbejdet og i fritiden eller på sociale medier, hvor vi ofte er venner med dem, vi synes ligner os selv. Det skaber adskilthed, hvor vi ikke mødes og kender hinanden på tværs af holdninger, identiteter, etniske baggrunde, sociale klasser – eller andre ting, vi synes, gør os forskellige.

Adskilthed og uvidenhed kan skabe frygt, afstandsfølelse og fordomme om "de andre".

Mennesker har evnen til at sætte sig i andres sted og måske endda forstå, hvorfor nogen mener, som de gør, selvom vi selv er helt uenige. Evnen til at lytte og samtale dialogisk er et vigtigt redskab. Dialog kan være med til at forebygge at befolkningsgrupper lever adskilt og isoleret fra hinanden.

HVAD ER DIALOGSODAVAND?

En dialogsodavand er en snak med en klassekammerat, søskende eller en helt tredje. Snakken går ud på at blive klogere på den anden, og du skal gøre dit bedste for at lytte og stille spørgsmål. Hvis I snakker om noget, I er uenige om, så er det ekstra vigtigt at huske, at formålet ikke er at få ret. Mens I snakker, drikker I en sodavand, en juice eller noget andet, I kan lide. Det er ikke så vigtigt, hvad det er. Det vigtige er, at I gør noget sammen.

AKTION

Drik dialogsodavand med én fra klassen der er forskellig fra dig selv – det kan være I kan lide forskelligt musik, har familie i forskellige lande eller mener noget forskelligt. Dialogsodavand handler om at blive klogere på din ven – ikke om at overbevise dem om, at du har mest ret.

INSPIRATION

- TED-Talk med Özlem Cekic (2018) om dialogkaffe og hendes møder med folk, der sender hademails: "Why I have coffee with people who send me hate mail" (engelsk tale)
Link: https://www.ted.com/talks/ozlem_cekic_why_i_have_coffee_with_people_who_send_me_hate_mail
- Ahmed Akkari, der under karikaturkrisen rejste til Mellemøsten og kritiserede tegninger, siger undskyld til tidl. kulturedaktør på Politiken Flemming Rose, da de mødes for første gang (Jensen 2018)
Link: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/akkar-i-og-flemming-rose-moedes-foerste-gang-siden-muhammedkrisen-undskyld#!/>

DIALOG

- Lytte for at blive klogere
- Prøve at forstå
- Dele egne holdninger og værdier
- Ingen tabere eller vindere

DEBAT

- Argumentere for at overbevise
- Forsvare egne synspunkter
- Målet er at få ret eller vinde debatten

KILDER

Cekic, Özlem (2021): *Tak for kaffe – den svære kunst at tale sammen*. Politikens Forlag. København.

Hammerich, Else og Kirsten Frydensberg (2015): *Konflikt og kontakt – om at forstå og håndtere konflikter*. 3. udgave. Forlaget Hovedland. Aarhus.

Helde, Mette L. (2014): *Dialoghåndbogen – kunsten at føre dialog og facilitere dialogworkshops*. DUF. København. https://duf.dk/fileadmin/user_upload/Editor/documents/International/Publicationer/DialogHaandbog_DK_new.pdf

Iversen, Lars L. (2016): "Uenighetsfelleskap – en inkluderende innfallsvinkel til medborgerskap" i *Dembra - Faglige perspektiver på demokrati og forebygging av gruppefiendtlighet i skolen*, S.22-36. HL-senteret.
http://dembra.no/wp-content/uploads/2016/09/Dembrahefte_2016_1.pdf (Lokaliseret d. 26. juli 2021)

2 SPROG DER ÅBNER OG LUKKER

INTRODUKTION

Dette afsnit handler om, hvordan sprog kan bruges aktivt til at skabe afstand og uvenskab mellem mennesker, men også til at afspænde og bygge broer. Formålet er at træne sproglige greb til at identificere sprog der åbner, og sprog der lukker, og at skabe bevidstheden om, hvordan sprog kan bruges aktivt til at op- eller nedtrappe konflikter.

Afsnittet består af to selvstændige dele med oplæg og øvelser: **Del 1 Syndebukke og Fællesnævnerne** egner sig bedst til udskoling og introducerer, hvordan sproget skaber vore virkelighed og giver eleverne redskaber til at identificere "syndebukke" og finde fællesnævnerne. **Del 2 Ikkevoldelig Kommunikation** introducerer ikkevoldelig kommunikation og giver eleverne sproglige redskaber til at forebygge eller afspænde konflikter.

DEL 1: SYNDEBUKKE OG FÆLLESNÆVNERE

Det anbefales, at I starter med øvelsen *Alt det vi har til fælles* eller *Find 5 fællesnævnerne*, der sætter fokus på usynlige fællesnævnerne.

ØVELSE ALT DET VI HAR TIL FÆLLES

🕒 15-30 minutter. Øvelsen synliggør fællesnævnerne i gruppen. **Niveau:** 5.-9. klasse. **Plads:** Et stort lokale hvor der er plads til at danne større og mindre grupper.

POWERPOINTPRÆSENTATION

Slides til oplægget om Syndebukke & Fællesnævnerne kan hentes her:

<https://brobyggerugen.dk/brobyggerugen/>

ØVELSE UNGES ADFÆRD UNDER CORONA

🕒 45 minutter. Analyse af artikler med fokus på syndebukke og fællesnævnerne. **Niveau:** Udskolingen. **Materialer:** Kopier af debatindlæg med kommentarer til alle elever samt blyant og papir til at skrive på.

Sprogbrug smitter - også i undervisningsrummet. Vær opmærksom på dit eget sprogbrug og på at samle op og afslutte modulet på en måde, så eleverne ikke efterlades med nedsættende sprog på tungen.

ØVELSE FIND FEM FÆLLESNÆVNERE

🕒 15 minutter. En alternativ øvelse til "Alt det vi har til fælles", hvor eleverne selv skal finde deres fællesnævnerne. **Niveau:** 5.-9. klasse (særligt god med de yngre). **Plads:** Gulvplads til at stå i en cirkel eller anden opsætning, hvor alle elever kan se hinanden.

POINTER

1. Sprogsyn og sprogbevidsthed

Sproget gør mere end at beskrive virkeligheden; med sproget er vi med til at skabe virkeligheden. Dvs. at vi begynder at opfatte det, vi siger til hinanden, som sandt. Fx en gruppe er sådan som vi taler om dem. Det er derfor vigtigt at være bevidst om eget og andres sprogbrug.

Et eksempel kan være måden, der bliver talt om en lærer eller elev. Fx "hun afleverer aldrig til tiden" eller "han favoriserer altid drengene". Når vi har sagt det nok gange, bliver det etableret som en sandhed mellem os.

2. Sprog kan grave grøfter

At grave grøfter er at skabe splid og uenighed mellem folk. Begrebet "syndebuk" kan hjælpe os til at få blik for sprog, der graver grøfter. Når vi skaber syndebukke, så giver vi de forkerte skylden, og vi narrer også os selv, fordi vi forsimples problemet. Det er urimeligt i sig selv, men har derudover også den konsekvens, at problemet ikke bliver løst.

3. Sprog kan bygge bro

Sprog kan bygge broer, når vi fokuserer på det, vi har til fælles. Dvs. at finde "fællesnævnerne". Formålet med at finde fællesnævnerne er ikke nødvendigvis at blive enige. Det er ikke altid muligt. At blive opmærksom på fællesnævnerne kan hjælpe os til at forstå, hvorfor den anden handler eller siger, som de gør. Fællesnævnerne synliggør også, at uenighed om ét emne ikke betyder, at vi er uenige om alting. Det gør os opmærksomme på, at vi har noget til fælles med dem, vi opfatter os som vidt forskellige fra. Det er altid muligt at finde en fællesnævner.

Hvad har FCK-fans og Brøndbyfans til fælles? De kan lide fodbold, konkurrence og fællesskab. Kan I komme på flere?

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

- Er der nogen, det er mere OK at tale grimt om end andre?
- I Danmark vil mere end 30% ikke sidde ved siden af en hjemløs i bussen (COWI 2015). Hvorfor tror I, det er sådan?

AKTION

Vær opmærksomme på syndebukkesprog i skolen. Sig det højt, når I hører, der bliver skabt syndebukke, og forklar hvorfor det er problematisk.

FIND EKSEMPLER

Hvem er jeres syndebukke? Kom med eksempler på grupper eller personer, der bliver gjort til syndebukke og skriv dem på tavlen. Fx *er det altid drengene, der får skylden, når der er uro? Eller dem fra parallelklassen, der er skyld i problemer i frikvarteret?*

Diskuter i plenum:

- Hvilke problemer får "syndebukkene" skylden for?
- Hvorfor er det problematisk?
- Hvad har I til fælles med syndebukkene?
- Hvad kan være fællesnævnerne mellem "syndebukke" og dem, der skaber syndebukke?

4. Sprog smitter

Hvis én taler eller skriver nedsættende eller bruger syndebuksprog, så begynder andre ofte også at gøre det. Hvis én ytrer sig imødekommende, vil andre ofte følge trop. Tilbage til modulets første pointe: Det sprog, vi bruger, er med til at skabe de situationer, vi er i.

Man bør derfor overveje ikke bare hvordan det man selv siger, har betydning i øjeblikket, men også hvordan det smitter af på andres sprogbrug. Hvis man er vidne til syndebuksprog eller anden uhensigtsmæssig sprogbrug kan man påpege det og forklare, hvorfor det er uhensigtsmæssigt og/eller man kan i stedet pege på fællesnævnerne.

ARBEJD VIDERE MED BEGREBERNE I ANDRE FAG

I forlængelse af modulet er der mulighed for at lærere inden for fag som historie, dansk og engelsk finder flere tekster (fx taler eller skriftlige indlæg), gerne fra en konfliktfyldt historisk kontekst. I disse kan eleverne så få til opgave at identificere eksempler på de sproglige greb, de har lært.

KILDER

Jørgensen, Charlotte og Christian Kock (2009): "Retoriske funktioner og handlinger", kapitel 8 i *Retorik. Teori og praksis*, red. Charlotte Jørgensen og Lisa Storm Villadsen. S.159-175. Samfundslitteratur. København.

Villadsen, Lisa S. (2017, 22. december): *Det er monstrets skyld!*. RetorikMagasinet. Nr. 105. <https://www.retorikforlaget.se/det-er-monsterets-skyld/> (Lokaliseret d. 6. juli 2021.)

DEL 2: IKKEVOLDDELIG KOMMUNIKATION (DU-SPROG OG JEG-SPROG)

Formålet er at introducere ikkevoldelig kommunikation og give eleverne sproglige redskaber til at forebygge eller afspænde konflikter. Det anbefales, at øvelsen bruges i forlængelse af oplægget.

ØVELSE ROLLESPIL MED DU- OG JEG-SPROG 🕒 25-40 minutter. Niveau: 5-9.

klasse. **Plads:** Gulvplads til at eleverne kan sidde parvis overfor hinanden på stole eller på gulvet.

POINTER

1. Giraf eller ulv

Du-sprog og jeg-sprog kan også kaldes giraf-sprog og ulvesprog. Giraf-sprog fordi giraffen er det pattedyr på landjorden, der har det største hjerte relativt til dets kropsvægt, og derfor symboliserer god kontakt til følelser. Med deres lange hals har giraffer desuden et godt overblik, og så er de planteædere og dermed ikke farlige for andre dyr. Når vi taler jeg-sprog, kan vi sammen undersøge konflikten. Vi fortæller den anden, hvad der sker i os (fx hvordan vi oplever situationen og hvilke følelser det sætter i gang), og vi får mulighed for bedre at forstå den anden.

Ulven derimod er et rovdyr, der angriber andre dyr. Når vi taler du-sprog, bliver den anden ofte provokeret eller vred, og det bliver sværere for os begge at lytte. Det kan være svært at finde ud af, hvad konflikten egentlig handler om og næsten umuligt at finde en løsning, som begge kan være tilfredse med.

Præsenter eleverne for kendetegnene ved giraf- og ulvesprog (se skema).

DU-SPROG

Det er sprog der optrapper ("ulvesprog"):

- Bebrejde og anklage ("det er din skyld")
- Generalisere (Sige "typisk dig", "du vil altid ...", du gør aldrig ...")
- Gå efter personen og ikke handlingen
- Bruge sarkasme
- Fokuserer på fortiden ("det er ikke første gang, du ...")
- Lukke ørene
- Ignorere
- Afbryde

JEG-SPROG

Det er sprog der afspænder ("giraf-sprog"):

- Lytte opmærksomt
- Vise interesse
- Stille spørgsmål
- Fortælle konkret hvad du selv har oplevet
- Fortælle om dine følelser
- Fortælle hvad du gerne vil have (fx blive venner igen, lave en aftale)
- Fokuserer på nutid/fremtid

2. Verbal og nonverbal kommunikation

Kommunikation er mere end blot ord. Vores kropssprog, ansigtsudtryk og måden, hvorpå vi lytter, er også en del af vores kommunikation. Brug figuren med optrappende/afspændende sprog til at starte en samtale i klassen om, hvordan ord og kropssprog spiller sammen. Spørg fx: *Hvilke ord bruger man, hvis man bebrejder og vurderer? Hvordan udtrykker man bebrejdelse uden ord? Hvordan spørger og lytter man interesseret? Hvilke ord og hvilket kropssprog?*

3. Vi taler begge sprog, men "giraffer" har den bedste chance for at løse problemer

Alle taler du-sprog nogle gange. Det gør os ikke til dårlige mennesker! Men ved at blive bevidste om, hvordan vi taler og hvilken reaktion, det skaber hos den anden, kan vi blive bedre til at kommunikere på en måde, der øger chancerne for at løse konflikten. Det handler altså ikke bare om at være sød og tale pænt, men om hvordan vi lettest muligt kommer frem til den aftale eller løsning, vi gerne vil have.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

- Hvorfor afbryder vi hinanden, når vi diskuterer?
- Hvorfor er det svært at lytte i et skænderi?
- Hvorfor kan det være svært at sige undskyld?
- Hvordan vil du gerne tales til?

AKTION

Øv jer i at genkende jeres eget du-sprog og prøv at blive på egen banehalvdel (jeg-sprog). Hvis du taler med en, der fx angriber eller generaliserer, kan du stille spørgsmål og hjælpe dem til at udtrykke konkret, hvad de er utilfredse med eller gerne vil have.

Undersøg sproget på sociale medier, i tv eller på film. Tales der mest du-sprog eller jeg-sprog?

KILDER

Christy, Lotte (2016): *Grib konflikten – om konstruktiv konflikthåndtering i skolen*. 3. udgave. Det Kriminalpræventive Råd. København.

<https://dkr.dk/materialer/tidlig-forebyggelse/grib-konflikten>

Rosenberg, Marshall B. (2011): *Ikkevoldelig kommunikation: «Girafsprø»*. 3. udgave. Borgen. København.

3 NORMER

INTRODUKTION

I dette afsnit introduceres normer som begreb. Formålet er, at eleverne bliver opmærksomme på normer, der påvirker deres liv og hverdag, at de reflekterer over fordele og ulemper ved at tilhøre eller bryde med normen, og at de får idéer til, hvordan de selv kan være med til at nedbryde begrænsende normer (se desuden afsnittet om normkritisk undervisning i kapitel 1 Introduktion).

Det anbefales, at I starter med en af følgende øvelser: *Stoledans*, *Blindwalk* eller *Maskulint/feminint*. Brug elevernes refleksioner over øvelsen til at tale om oplæggets pointer.

ØVELSE BLINDWALK 🕒 30-45 minutter.

En øvelse om at opdage usynlige normer ved med bind for øjnene at opleve, hvordan det er at have et synshandicap. **Niveau:** 5.-9. klasse.

Plads og materialer: Bind for øjnene til halvdelen af klassens elever (brug fx tørklæder). Kan med fordel gennemføres i skolegården eller en park, hvor der er god plads og "forhindringer" at komme rundt om.

ØVELSE EN 'NORMAL' FAMILIE? 🕒 20-30 minutter.

En undersøgelse af normer i samfundet eller klassen. **Niveau:** 5.-9. klasse. **Plads og materialer:** Papir og blyant, almindelig klas-serumsopsætning.

ØVELSE STOLEDANS 🕒 15-30 minutter.

En alternativ version af den klassiske stoledans, hvor der gælder andre regler for nogle deltagere.

Niveau: Udskoling. **Plads og materialer:** Bånd-optager, musik, stole eller andet, der kan markere et sted. Plads til at opstille stole i to rækker midt i et rum.

DEL DINE EGNE EKSEMPLER

Åbn rummet ved at fortælle om dine egne normer eller et tidspunkt, hvor du har brudt med normerne.

ØVELSE MASKULINT ELLER FEMININT? 🕒 10-30 minutter.

En øvelse om elevernes egne kønsnormer. **Niveau:** 5.-9. klasse. **Plads og materialer:** God gulvplads så eleverne kan bevæge sig rundt. Tavle/whiteboard, post-it-noter med ord fra listen og to papirer med teksten "dreng/maskulint" på den ene og "pige/feminint" på den anden.

POINTER

1. Normer er som usynlige regler

En norm kan beskrives som en usynlig eller usagt regel. Den er usynlig for dem, der lever op til normen, men mærkes tydeligt af dem, der bryder med den. Normer er dermed et fællesskabs eller samfunds forventninger til dig og din opførsel, holdninger eller udseende.

Eksempler på normer:

- *"Gå-normen"/normen om fysisk funktionelle kroppe:* Mange tænker ikke på, at offentlige rum typisk bygges ud fra en forventning om, at alle kan gå. Personer med et bevægelseshandicap konfronteres med "gå-normen" hver gang, de skal op ad trapper, kantsten mv.
- *Hetero-normen:* Udtrykkes i opfattelsen af at alle som udgangspunkt er heteroseksuelle, dvs. at piger forelsker sig i drenge og omvendt. Personer, der bryder denne norm, er mere udsatte for diskrimination, og i nogle lande er fx homoseksualitet ulovligt.

2. Normer påvirker os

Normer former vores forståelse af, hvad der er "godt" og "normalt" eller "skidt" og "unormalt", og de påvirker vores valg af fx fritidsaktiviteter, uddannelse eller påklædning. Normer kan være begrænsende for den enkeltes mod eller mulighed for at udtrykke deres identitet.

De påvirker også vores syn på andre og kan medvirke til eksklusion af dem, der opfattes som anderledes. Fx kan nogle i klassen blive holdt ude eller set skævt til, hvis de går i anderledes tøj eller har et fysisk handicap. Synliggørelse af normer kan medvirke til at forstå, hvad der kan føre til fordomme og diskrimination.

3. Normer ændrer sig – og vi kan påvirke dem

Normer er ikke givne og kan forandres over tid. Vi kan være med til at ændre normer ved at identificere og sætte ord på det, der betragtes som "naturligt" og normalt. Når normerne bliver synlige, kan vi forholde os kritisk til, hvordan normer kan påvirke vores og andres liv negativt, og vi øver os i at være mere inkluderende i vores sprog og handlinger.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

- Hvilke fordele får man ved at tilhøre normen?
- Hvilke konsekvenser kan det få at bryde den?
- Er normer vigtige i en klasse, et samfund eller et demokrati?
- Hvornår kan normer være et problem?
- Hvad kan I gøre for at bryde med ekskluderende normer?

AKTION

Sig det højt når du oplever, at nogen bliver holdt ude eller betragtet som "unormale", fordi de skiller sig ud og bryder med normerne. Hold fokus på normen, der "skubber dem ud", og ikke på personen.

INSPIRATION

- **Renting af boyfriend** ("Lej en kæreste"), Al Jazeera – AJ Plus (2016). Kort dokumentar på 2:30 minutter om normer og forældres forventninger. En ung kinesisk kvinde lejer en kæreste på netten til at tage med hjem på familiebesøg. Engelsk tekst og tale. Link: <https://www.facebook.com/ajplusenglish/videos/787436564731186/>
- **Klub Kranium**, DR (2021). En dokumentar i tre afsnit om Josephine, der samler på knogler fra road-kills og aldrig har været en del af håndbold-kliken i den jyske provinsby, hvor hun er vokset op. I stedet har hun i goth-kulturen fundet sine to venner. Link: https://www.dr.dk/drtv/serie/klub-kranium_253568
- **DR Ultras Like-eksperiment**, DR (2018). En gruppe unge tror, at de skal være med i et forsøg, hvor man tester, hvordan man bedst kan få likes på sociale medier - men i virkeligheden foregår der noget helt andet. 15 minutter. https://www.youtube.com/watch?v=6z_2yjXoHpA

KILDER

LARM for LGBT-rettigheder. Udgivet af LGBT Danmark & Ungdomsbyen (2019). <https://larmlgbt.dk/teachers>

Undervisningsmateriale (6.-10. klasse) og informationsvideoer om normkritik i praksis indenfor især køn, krop og seksualitet.

Sex & Samfund (2021): *Undervisningsprincipper*. Sex & Samfund. <https://www.underviserportal.dk/grundskole/undervisningsprincipper/undervisningsprincipper/>

Seks grundprincipper og didaktiske tilgange til et trygt læringsrum bl.a. med introduktionsvideo til normkritik i undervisningen.

Thuge, Stine (2015, februar): *Køn - normer - identitet*. Folkedrab.dk. <https://folkedrab.dk/artikler/koen-normer-identitet> (Lokaliseret d. 6. juli 2021.)

4 FORDOMME & FORFORSTÅELSER

INTRODUKTION

I dette afsnit introduceres begreberne fordomme og forforståelser, og gennem øvelser træner eleverne at identificere og undersøge fordomme – egne og i samfundet. Formålet er, at eleverne bliver bevidste om de negative effekter af fastlåste fordomme, og at de får idéer til at udfordre deres egne fordomme.

Det anbefales, at I starter modulet med øvelsen *Tegn mit hus* eller *Hvad ved vi om fordomme?*.

ØVELSE TEGN MIT HUS 🕒 10-20 minutter. En øvelse om forforståelser. **Niveau:** 5.-6. klasse. **Plads og materialer:** Papir og blyanter til at tegne. Eleverne skal sidde spredt, så de ikke kan se hinandens tegninger.

ØVELSE HVAD VED VI OM FORDOMME? 🕒 10-20 minutter. En brainstorm og erfaringsdeling om fordomme. **Niveau:** 5.-9. klasse. **Plads:** Almindelig klasserumsopstilling.

ØVELSE ÉT SKRIDT FREM 🕒 45 minutter. En øvelse om forforståelser og privilegier, hvor eleverne selv fortolker deres rollekort. **Niveau:** Udskolingen. **Plads:** Gulvplads så alle elever kan stå på en linje og bevæge sig fremad – gå evt. udendørs eller i gymnastiksalen.

FORDOMME, NORMER & SYNDEBUKKE

Fordomme og normer er tætforbundne, fordi normer påvirker holdninger. Fordomme kan udvikle sig til stereotyper og fjendebilleder og medføre, at nogle grupper gøres til synderbukke (se afsnit om Normer og Sprog).

POINTER

1. Alle har fordomme og forforståelser

En 'fordom' betyder, at man har skabt sig en mening om et andet menneske eller en gruppe inden, man har mødt dem. Man har afgivet en 'dom' på forhånd. Ordet fordomme har en negativ klang, men ikke desto mindre har vi alle fordomme og forforståelser. Ifølge den tyske filosof Hans-Georg Gadamer, så er det en fordom at tro, at man ikke har fordomme. Vores fordomme og forforståelser hjælper os til at sortere og skabe mening i det væld af indtryk og informationer, vi får hver dag. Vi mindsker kompleksitet og uforudsigelighed ved at kategorisere eller 'putte i kasser'.

2. Forforståelser hjælper os med at navigere i hverdagen

Ifølge Gadamer er vores forudgående og foreløbige forståelser en forudsætning for at skabe mening i det, vi forsøger at forstå. Dvs. at vi forstår det nye og ukendte ud fra det, vi allerede kender og ved. De sociale kategorier og kasser, vi bruger til at skabe overblik, afspejler dermed vores egen viden og baggrund. Fx kan vi på baggrund af enkelte oplysninger danne billeder af personer, vi end ikke har mødt. Det kan være en information om deres køn, alder, sociale baggrund eller religion, der giver os idéer om, hvordan vi tror, de vil se ud, tænke og handle. Måske forestiller vi os derudfra, om nogen bedst kan lide fodbold eller dans, om de holder jul eller hvor i verden de er født. Det er det, vi kalder forforståelser.

En ulempe ved forforståelse kan være, at vi ofte tror, vi ved og forstår mere end vi egentlig gør. Det kan føre til misforståelser, når vi antager, at

vi ved lige præcis, hvad andre mener eller prøver at forklare. Derfor kan det være en fordel at blive bevidst om, hvornår ens egen forståelse er fortolkning rettere end baseret på faktuelle oplysninger.

3. Fastlåste fordomme er negative

Selvom alle har dem, så kan fordomme være problematiske, fordi de er unuancerede, typisk negative og måske helt usande. Fordomme opstår typisk om 'de andre', dvs. om grupper vi opfatter som anderledes end os selv. Det kan fx være nogle, der bor i en anden del af landet (' københavnere er overfladiske og snobbede') eller minoritetsgrupper ('grønlændere er alkoholikere').

Fordomme bygger ofte på uvidenhed eller på informationer, vi har hørt, læst eller set i fx film eller på tv. Fordomme eksisterer både hos majoritetsgrupper og minoritetsgrupper. Fordomme opstår nemmere i meget opdelte samfund, fordi begrænset social kontakt og personlige bekendtskaber betyder, at der er mindre modvægt til fordomme og generaliseringer.

4. Fordomme kan og skal udfordres

Fordomme er særligt problematiske, hvis vi ubevidst lader os styre af dem. Tit er vi blinde over for vores egne fordomme, men det er vigtigt at blive bevidst om egne fordomme og aktivt udfordre dem. Det kan man fx gøre ved at søge flere oplysninger eller lære dem at kende, som man har fordomme overfor. Nogle gange opdager vi først, at vi har haft en fordom, når vi mærker, at en ny information overrasker os.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

- Hvad kan få dig til at dømme folk, før du har lært dem at kende?
- Har du oplevet at andre har haft fordomme om dig?
- Fortæller vores udseende noget om, hvem vi er?

INSPIRATION

- **"Bare fordi jeg er blind, kan jeg godt gå på trapper"**. 25-årige Cathrine Honore skriver klummer om sit liv med et sunshandicap i lokalbladet VanløseLiv. Link: <https://vanloseliv.dk/artikel/klumme-bare-fordi-jeg-er-blind-kan-jeg-godt-g%C3%A5-p%C3%A5-trapper>
- **Kortlægning af hadforbrydelser i Danmark**. COWI (2015). Se side 93 for undersøgelse af fordomme på baggrund af handicap, politisk holdning, køn, religion, social status mv. Link: <https://uim.dk/media/9308/kortlaegning-af-hadforbrydelser-i-danmark.pdf>

KILDER

Lykkeberg, Rune (2009, 26. august): *Ingen forståelse uden fordomme*. Information.

<https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2009/08/ingen-forstaaelse-uden-fordomme> (Lokaliseret d. 26. juli 2021.)

Thuge, Stine (2015, februar): *Fordomme*. Folkekrab.dk. <https://folkekrab.dk/artikler/fordomme> (Lokaliseret d. 6. juli 2021.)

Thuge, Stine og Tine Brøndum (2014): *Forskellighed og fordomme. En lærebog til Grundskolen om intolerance*. Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS).

https://www.diis.dk/files/media/publications/publikationer_2015/forskellighed_og_fordomme.pdf

Zahavi, Dan (2004, 14. februar): *Gode og dårlige fordomme*. Politiken. https://politiken.dk/kultur/boger/boganmeldelser/faglitteratur_boger/art5683586/Gode-og-d%C3%A5rlige-fordomme (Lokaliseret d. 26. juli 2021.)

AKTION

Test dine forforståelser! Næste gang du danner indre billeder af noget andre fortæller dig, så beskriv dine billeder og find ud af, hvor tæt de er på den andens (se evt. [PowerPoint-præsentation](#) til temaet Kommunikation med et eksempel på indre billeder).

5 KOMMUNIKATION

INTRODUKTION

Dette afsnit handler om kommunikation og stiller skarpt på lytning som en bevidst handling og evne, der kan opøves. Eleverne træner at lytte for at forstå og reflekterer over, hvad det betyder, at kommunikation altid bygger på fortolkninger. Formålet er, at eleverne får erfaring med, at vi har forskellige forestillinger og indre billeder, når vi kommunikerer, men at vi kan nærme os hinandens indre billeder gennem opmærksom lytning og dialog.

Det anbefales, at I starter med *Bold-øvelsen*, *Tæl i fællesskab* eller *5 spørgsmål til din partner*. I kan samle op på øvelserne ved at skrive en liste med alle elevernes bud på, hvordan man kommunikerer. I kan løbende tilføje til listen undervejs i modulet, hvis der kommer flere idéer.

ØVELSE TÆL I FÆLLESSKAB

🕒 10 minutter. En sjov kommunikationsøvelse. **Niveau:** 6.-9. klasse. **Plads:** Gulvplads til at stå i en cirkel.

ØVELSE 5 SPØRGSMÅL TIL DIN VEN

🕒 15-20 minutter. Træning i at lytte og gengive information. **Niveau:** 5.-6. klasse. **Plads:** Plads til at eleverne sidder parvis og tale sammen.

ØVELSE ØV DIG I AT SPØRGE OG FÅ VIDEN

🕒 20-30 minutter. Øvelse i at stille åbne spørgsmål og udfordre egne forforståelser. **Niveau:** 7.-9. klasse. **Plads:** Eleverne sidder i grupper af 3 med lidt plads mellem sig.

ØVELSE ROLLESPIL - LYTNING

🕒 25 minutter. Eleverne oplever forskellen på passiv og opmærksom lytning (OBS: Røb ikke dette før øvelsen!). **Niveau:** 5.-9. klasse. **Plads:** Eleverne skal sidde parvis med lidt plads imellem. Adgang til et tilstødende lokale, hvor gruppe 1 kan opholde sig, mens grupperne får instruktioner.

ØVELSE DIALOG MED TALESTAV

🕒 30-40 minutter. Styret samtale om et givent emne, hvor eleverne træner at lytte og gengive information. **Niveau:** 7.-9. klasse. **Plads og materialer:** Eleverne skal sidde parvis og tale sammen. Hvert par skal have en genstand, der kan bruges som talestav.

POWERPOINTPRÆSENTATION

Slides til oplægget kan hentes her:

<https://brobyggerne.dk/brobyggerugen/>

POINTER

1. Vi kommunikerer hele tiden

Vi kommunikerer hele tiden; i skolen, når vi er sammen med vores venner og familie, i bussen eller supermarkedet og online. Ved at arbejde bevidst med vores kommunikation og træne evnen til at lytte og udtrykke os, kan vi blive bedre til at samarbejde, til at lege sammen og til at forebygge og håndtere misforståelser og konflikter.

2. Kommunikation er mere end ord

Når vi kommunikerer, udtrykker vi os både med ord (verbalt) og med vores kropssprog, mimik og toneleje (nonverbalt). Kommunikation gør det muligt for os at udtrykke vores ønsker, følelser eller idéer til andre. Ligesom vi får mulighed for at få en forståelse for, hvad der sker i andre – som et kig gennem et lille vindue ind til den anden.

3. Vi har to ører og én mund

Evnen til at lytte er lige så vigtig som talen, når vi kommunikerer. Lytning er ikke en passiv aktivitet. Det er en fokuseret handling, hvor vi retter vores høreelse opmærksomt mod noget for at lære, fortolke, forstå eller anerkende den anden. Når vi lytter opmærksomt, viser vi det med vores kropssprog, vi afbryder ikke og prøver at lægge vores egne forklaringer og associationer væk (se boks om lytning).

4. Vi forstår alt det, vi oplever og hører, ud fra os selv

Når vi fortæller noget til andre, har vi bestemte billeder i hovedet, og når andre fortæller os noget, danner vi vores egne billeder i hovedet. Disse billeder er baseret på tidligere oplevelser og erfaringer (vores 'bagage'), emnet, situationen og relationen til dem, vi taler med. Det betyder, at når vi 'forstår' noget, er det altid vores egen fortolkning.

I hverdagen opfatter vi ikke vores 'forståelse' som en fortolkning. Det skyldes, at vores perspektiver på verden, vores normer, værdier og identitet tit er usynlige for os selv. Men forskellige mennesker, kan drage vidt forskellige konklusioner ud fra de samme oplysninger.

5. Opmærksom lytning kan bringe os tættere på hinandens forståelser

Ofte er det uden betydning, at vi danner os forskellige indre billeder af en given situation. Men fortolkninger kan føre til misforståelser, og så er

der behov for åbent og undersøgende at finde ud af, hvor misforståelsen opstår. I konflikter eller uenigheder bliver mange af os 'døve' for den andens oplevelser. Vi hører det, de siger i lyset af vores egen forståelse af situationen, og jo mere tilspidset situationen er, jo mere optagede bliver vi af at forklare os selv.

Når vi møder nye mennesker eller skal opklare, så er det derfor ekstravigtigt at folde ørerne ud og lytte opmærksomt.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

- Hvordan føles det at blive lyttet til?
- Hvem er god til at lytte til dig?
- Hvordan viser du, at du lytter? (fx med kropssprog, mimik, ord)
- Hvad er åbne spørgsmål?

AKTION

Drik dialogsodavand med et familiemedlem og interview dem om deres ungdom. Stil åbne og venlige spørgsmål og prøv at lægge dine egne forståelser væk. Kan du lære noget nyt om dem?

GODE RÅD TIL AT LYTTE AKTIVT

- Lyt godt efter og uden at afbryde.
- Stil åbne eller undersøgende spørgsmål (fx "hvordan", "kan du fortælle lidt mere", "hvad betyder det mere præcist" osv.).
- Udtryk at du lytter med dit kropssprog og øjenkontakt.
- Vær opmærksom på dine egne forforståelser og fortolkninger og prøv at lægge dem til side.
- Mind dig selv om, at du skal have ny viden om netop den person, du taler med.

KILDER

Hammerich, Else og Kirsten Frydensberg (2015): *Konflikt og kontakt – om at forstå og håndtere konflikter*. 3. udgave. Forlaget Hovedland. Aarhus.

Illum, Lene (2021, 8. april): *Lytning – en vej til læring*. EMU. <https://emu.dk/grundskole/dansk-som-andetsprog/lytning/lytning-en-vej-til-laering> (Lokaliseret d. 26. juli 2021.)

6 KONFLIKTER & LØSNINGER

INTRODUKTION

Konflikter skaber afstand mellem mennesker, hvis vi ikke håndterer dem. I dette afsnit præsenteres konflikter som uundgåelige og som en mulighed for at skabe forandringer. Gennem øvelser bliver eleverne bevidste om, at vi altid har forskellige handlemuligheder i en konflikt, og formålet er at eleverne reflekterer over egne mønstre og får idéer til at løse konflikter i deres egen hverdag.

Det anbefales, at I starter med en brainstorm over konflikter på forskellige niveauer, dvs. både elevernes egne konflikter og dem, de ikke er direkte involveret i. Øvelserne egner sig bedst til efter oplægget. Boldøvelsen kan bruges som første øvelse til at løfte energi og sætte fokus på kommunikation, fællesskab og kreativitet i konflikthåndtering.

ØVELSE BOLDØVELSEN ⌚ 10-20 minutter. En sjov kommunikationsøvelse. **Niveau:** 5.-9. klasse. **Plads og materialer:** En bold og et stopur, gulvplads til at stå i en cirkel.

ØVELSE ROLLESPIL: KONFLIKTREAKTIONER ⌚ 45-60 minutter. **Niveau:** 6.-9. klasse. **Plads:** Plads til at eleverne kan arbejde med deres rollespil i grupper, gerne adgang til flere lokaler. Gulvplads til "scene" og stoleopstilling så alle kan se.

ØVELSE KONFLIKTANALYSE AF LITTERATUR ⌚ 30-45 minutter. Analyseøvelse. **Niveau:** 5. klasse (Ayses jul), 6.-9. klasse (Skabelsesberetningen). **Materialer:** Bogen Ayses jul af Özlem Cekic (findes på skolebiblioteket) eller Muhamedaneren af Tarek Omar.

ØVELSE FORFATTERVÆRKSTED - AYSES JUL ⌚ 60 minutter. Øvelsen bygger videre på litteraturanalyse af samme bog. **Niveau:** 5. klasse. **Plads og materialer:** Blyant og skrivehæfte. Almindelig klasserumsopstilling.

POINTER

1. Alle har konflikter

Alle kommer engang imellem i konflikt. Det gælder både børn, unge og voksne. Vi har konflikter i skolen og derhjemme, på arbejdspladser. Mens nogle konflikter er synlige og højtlydte, kan andre være lydløse og bygge sig op inde i os over tid uden at blive italesat.

Konflikter er uenigheder, der skaber negative spændinger i og mellem mennesker. Handlinger såsom mistænkeliggørelse, hån eller grov sarkasme kan skabe konflikter, men ofte starter konflikter også blot som almindelige uenigheder. Når vi bliver påvirket følelsesmæssigt eller kommer til at sige og gøre ting uden at tænke os om, så ændrer uenigheden karakter og bliver en konflikt: Vi glemmer, hvad uenigheden handlede om og begynder at se den anden eller de andre som problemet.

2. Konflikter er ikke i sig selv 'dårlige'

Selvom mange forbinder konflikter med noget negativt, så er mange vigtige forandringer på samfundsniveau startet med konflikt. Et eksempel på dette er kvinders ret til at stemme. Og i personlige relationer, fx mellem venner eller i familien, kan konflikter, der håndteres konstruktivt, styrke relationerne. Vi lærer hinanden bedre at kende og får tilliden til, at vores venskab ikke er betinget af, at vi er enige om alting.

3. Konflikter skaber afstand mellem mennesker

Konflikter skaber afstand mellem mennesker, hvis vi ikke lærer at håndtere dem. Det gælder dels i personlige relationer, hvor fx en konflikt ender med skoleskift eller skilsmisse. Konflikter mellem befolkningsgrupper eller nationer kan også medføre, at hele grupper af mennesker har begrænset eller slet ingen kontakt med hinanden. Det kan være et aktivt valg at undgå 'de andre' eller en konsekvens af historisk adskillelse.

4. Reaktionsmønstre: At kæmpe, flygte eller fastholde kontakten

Vi reagerer forskelligt i konfliktfulde situationer, men lidt forsimplet tales der om to basale reaktioner og en tredje mulighed. De basale eller impulsive reaktioner er kamp eller flugt. Kamp er verbale eller fysiske angreb, fx at give igen, forsvare sig eller bruge sarkasme. Flugt er undvigelse. Dvs. at bagatellisere eller lade som ingenting. Kamp- og flugtreaktionerne bryder kontakten med den anden eller de andre, og mens det nogle gange kan være et bevidst og fornuftigt valg at trække sig for en tid, så vil det typisk optrappe situationen, hvis samtalen ikke genoptages. Et alternativ til de impulsive reaktioner er at erkende konflikten og åbnet undersøge den: At fastholde kontakt, spørge ind og tydeligt kommunikere egne oplevelser og behov.

5. Konfliktløsning handler om dialog og gode idéer

Når vi er følelsesmæssigt påvirkede af en konflikt (vrede, skuffede eller kede af det), så kan det være svært at se en vej ud, at overskue situationen og finde energi og initiativ til at prøve at løse den eller forstå den anden part. Vi får tunnelsyn, eller synes måske at vi har gjort vores og at situationen kun kan løses, hvis vores modpart ændrer sig.

Konfliktåndterning handler i høj grad om at styrke bevidstheden om egne handlemuligheder i konflikter og at få idéer til, hvordan konflikter kan gribe det an på andre og nye måder.

REFLEKSIONSPØRGSMAŁ

- Hvorfor lader vi nogle gange som ingenting, selvom vi er sure eller kede af det?
- Hvorfor siger vi nogle gange ting, vi ikke mener, i et skænderi?
- Hvornår lukker du ørene, når andre taler?
- Hvornår undgår du at tale om noget, der er svært?

AKTION

Lav en liste over dine bedste erfaringer med at håndtere svære situationer eller konflikter. Det kan både være noget, der hjælper dig selv, og idéer til at løse konflikten.

REAKTIONER I KONFLIKTER

AT KÆMPE

- Give igen
- Angribe med ord (råbe, tale grimt)
- Forsvare sig
- Være aggressiv
- Bruge vold
- Være sarkastisk og gøre grin med

AT UNDERSØGE

- Sige hvad man oplever og hvordan det påvirker en
- Stille undersøgende spørgsmål
- Lytte
- Erkende problemet
- Invitere på dialogsodavand!

AT FLYGTE

- Undvige
- Ignorere problemet
- Lade som ingenting
- Bagatellisere
- Fortrænge

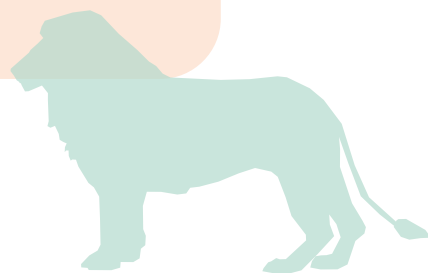
KAMP ELLER FLUGT? EN HISTORIE FRA SAVANNEN

Forestil dig at du er ude at gå en tur på savannen. Solen skinner, og der er ikke et hus eller en vej i miles omkreds. Pludselig kommer en løve slentrede ud af skyggen fra en busk. Den får øje på dig og ser pludselig meget sulten ud. Hvad gør du? Du har nu to muligheder for at undgå at blive løvens aftensmad. Vil du tage kampen op med løven og håbe på, at du er stærkere end løven? Eller vil du tage benene på nakken, dvs. flygte, og håbe, at du løber hurtigst?

Historien illustrerer at vores basale reaktioner er instinktive. Heldigvis er de konflikter, vi møder i skolen ikke så farlige som en sulten løve på savannen. Derfor kan vi øve os i den tredje mulighed: At undersøge konflikten stille og roligt. At stille spørgsmål og lytte til den andens oplevelse.

Forestil dig i stedet, at du spiller fodbold i frikvarteret. En af dine venner skubber til dig, lige da bolden kommer, og du misser et mål. Du bliver vred og ked af det. Hvad gør du? Tyrer du bolden efter din ven og råber noget (dvs. "kæmper")? Eller løber du din vej og er ikke med til resten af spillet (dvs. undviger)? Den tredje mulighed er at stoppe op: At sige højt at du oplevede at blive skubbet, og at det gør dig ked af det og vred. Og så spørge din ven, hvordan hun oplevede det og vær åben for at opdage, at det måske ikke var med vilje.

At stoppe op og gå i dialog med løven på savannen ville have været et farligt valg! Derfor er det ikke et instinkt fra urmennesket, men noget vi skal øve os på.

KILDER

Christy, Lotte (2016): *Grib konflikten – om konstruktiv konflikthåndtering i skolen*. 3. udgave. Det Kriminalpræventive Råd. København.

<https://dkr.dk/materialer/tidlig-forebyggelse/grib-konflikten>

Hammerich, Else og Kirsten Frydensberg (2015): *Konflikt og kontakt – om at forstå og håndtere konflikter*. 3. udgave. Forlaget Hovedland. Aarhus.

BEGREBSLISTE

ANERKENDELSE

Når man anerkender et andet menneske, fokuserer man på personens styrker, ressourcer og kvaliteter. I anerkendelsen er der en accept af det enkelte menneske, som det er, og en invitation ind til fællesskabet. Alle mennesker har brug for anerkendelse. Modsætningen er afvisning, hvilket ikke skaber grobund for dialog (Cekic 2021:33).

BROBYGGER

At være brobygger betyder, at man anstrenger sig for at skabe tolerance, forståelse og forbindelse mellem folk, som har modsatrettede holdninger, værdier eller levemåder (Cekic 2021:29).

DEMOKRATI

Betyder folkestyre på græsk. Det er en styreform hvor der er plads til uenighed og hvor alle borgere kan påvirke samfundsudviklingen gennem frie valg. I Danmark har vi repræsentativt demokrati, hvor politisk indflydelse går gennem folkeafstemninger (Thuge og Brøndum 2014:225).

DIVERSITET

Diversitet i samfundet eller sociale grupper kan forstås som repræsentationen af forskellige sociale kategorier som bl.a. alder, køn, seksualitet, religion, etnicitet, nationalitet. Jo bredere repræsentation, jo mere divers eller mangfoldig (Den Danske Ordbog).

FJENDEBILLEDER (Dæmonisering)

Et ekstremt negativt og forvrænget syn på personer eller grupper, som opfattes som modstandere og trusler. Fjendebilleder optræder i de fleste konflikter både store og små (Thuge og Brøndum 2014:226).

DIALOG

Dialog er en særlig form for kommunikation, hvor deltagerne gensidigt og aktivt søger at skabe større forståelse og dybere indsigt i hinandens meninger og idéer. Dialog er en søgen efter at

kende modparten og en oprigtig interesse i at blive klogere (Cekic 2021:29).

DIALOGKAFFE DIALOGSODAVAND

Fredelig meningsudveksling mellem to parter der er uenige eller i konflikt om en sag. Dialogkaffe handler om at møde og forstå den anden persons ståsted og holdninger. I mødet er der fokus på at spørge ind og lytte til svarene, i stedet for at overbevise eller overtale samtalepartneren til at være enig med en selv. Dialogsodavand er den børnevenlige version (Cekic 2021:28).

FRIHEDSRETTIGHEDER & YTRINGSFRIHED

Frihedsrettigheder er grundpiller i demokratiet, fordi de garanterer minoritetsrettigheder gennem den personlige og politiske frihed. Grundloven sikrer bl.a. at alle i befolkningen har ret til at forsamles, demonstrere og ytre sig uanset politisk overbevisning. Åben debat er afgørende for at alle frit kan danne deres egne holdninger i demokratiet (Folketinget (1)).

§ 77 om ytringsfrihed: "Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde påny indføres" (Folketinget (2)).

FORDOMME

En forudfattet og ofte negativ holdning til en gruppe eller en person, som ses som medlem af denne gruppe. Alle mennesker har fordomme, men fordomme kan udfordres ved at få bedre indblik i en sag eller person. (Thuge 2015)

FORFORSTÅELSE

Er en forudindtaget forståelse man har af andre, allerede inden man har fået individuelt kendskab til dem. Begrebet kan også bruges om som forklaring på, at vi altid fortolker ting, vi ikke kender, ud fra det, vi kender (Thuge og Brøndum 2014:57).

INTOLERANCE

Intolerance er en vedvarende modvilje mod noget eller nogen, der opfattes som anderledes. Intolerance er karakteriseret af følelser som afsky, frygt eller had. Det bunder ofte i fordomme og kan udvikle sig som en negativ reaktion på forskelligheden (Thuge og Brøndum 2014:23).

KONFLIKT

Konflikter er uoverenstemmelser, der indebærer spændinger i og mellem mennesker. Konflikter kan ikke undgås, de er et grundvilkår. Det handler derfor ikke om at undgå dem, men om at finde ud af hvad man kan gøre for at løse de konflikter, der opstår (Hammerich & Frydensberg:16-18).

KRITISK TÆNKNING i relation til Brobygning
At reflektere over hvordan bestemte forståelser, normer og magtforhold påvirker en situation eller samtale (Iversen 2016:32).

MAJORITET

En gruppe, der befinder sig i en dominant position i forhold til en eller flere minoriteter. Den privilegerede, dominante position omfatter bl.a. definitionsmagt, dvs. magt til at definere og vedtage dominerende normer i samfundet (Thuge og Brøndum 2014:228).

MEDBORGERSKAB

En måde at anskue menneskers tilhørsforhold til et fællesskab på. Begrebet knytter sig til følelsen af medansvar, som skaber handling og deltagelse for borgeren både på lokalt og globalt plan (Thuge og Brøndum 2014:31).

MINORITET

Mindretal, der adskiller sig fra flertallet ift. fx etnicitet, seksualitet eller religion. Der er et ulige magtforhold mellem majoritet og minoritet i samfundet, som gør det svært for minoriteten at definere samfundets normer (Thuge og Brøndum 2014:229).

NORMER

Usynlige regler om, hvordan mennesker forventes at være, opføre sig og se ud. Normer er det vi kollektivt opfatter som det "normale" og mærkes ofte tydeligt, når nogen bryder med normer (Copenhagen Pride).

NORMKRITIK

Normkritik er en praksis, hvor man sætter spørgsmålstegn ved normerne i en et givent samfund eller en kontekst. Den normkritiske praksis holder fokus på normen og ikke på de individer eller grupper, der bryder med den (Copenhagen Pride).

PERSPEKTIVBYTTE

Samme situation kan opleves forskelligt af forskellige mennesker. Når man prøver at sætte sig ind i de andres oplevelser af samme situation, bytter man perspektiv. På den måde får man mulighed for at forstå andres ord og handlinger på nye måder (Torreck 2009).

RETTIGHED

Ret der begrundes i love eller regler. Der medfølger en pligt til at overholde visse love og regler, når man har bestemte rettigheder. Eksempler kan være borgerrettigheder, indenfor et land, eller menneskerettigheder, der gælder for alle mennesker (Thuge og Brøndum 2014:230).

SYNDEBUK

En syndebook er en person eller en gruppe der enten symbolsk eller faktisk bringes til at bære andres problemer og svigt. Pointen med syndebook-mekanismen er, at man forklarer et problem man selv har, ved at overføre årsagen til en anden part, som man derefter kan bebrejde (Villadsen 2017).

TOLERANCE

Tolerance er dét at rumme den anden og gøre plads til forskelligheder. Man må udholde og tåle det man er uenig med, men det betyder ikke at man accepterer eller respekterer holdningen (Cecic 2021:30).

UENIGHEDSFÆLLESSKAB

Et fællesskab der værdsætter og giver plads til uenigheder, som skyldes forskellige holdninger og værdier. Demokrati kan forstås som et uenighedsfællesskab, fordi det ikke handler om konsensus, men om at søge løsninger gennem forhandling (Iversen 2016:10).

KILDELISTE

Arevad, Maria (2018, 28. november): *Jeg er ikke blind, jeg kan bare ikke se.* SEIN. Lokaliseret d. 26. juli 2021

<https://seinmag.dk/jeg-er-ikke-blind-jeg-kan-bare-ikke-se>

Info: Podcast med interview af Maria Nekman Arevad om de problematikker, fordomme og muligheder hun møder som ung, blind kvinde.

Cekic, Özlem (2016, 8. november): *Som barn hadede jeg alle jøder – jeg ved bedre nu.* Politiken bragt d. 15. november 2014. Lokaliseret d. 6. juli 2021.

<https://www.ozlem.dk/2016/11/08/SOM-BARN-HADEDE-JEG-ALLE-JOEDER-JEG-VED-BEDRE-NU/>

Info: Debatindlæg oprindelig bragt i Politiken som folketingspolitiker om brobygning og dialog.

Cekic, Özlem (2018, september): *Why I have coffee with people who send me hate mail.* TED.com. Lokaliseret d. 6. juli 2021

https://www.ted.com/talks/ozlem_cekic_why_i_have_coffee_with_people_who_send_me_hate_mail

Info: TED-Talk om dialogkaffe og historien bag inkl. møderne med personerne bag hademails.

Cekic, Özlem (2021): *Tak for kaffe – den svære kunst at tale sammen.* Politikens Forlag. København.

Info: Bog om dialogkaffemetoden og dens anvendelse i hverdagen med udgangspunkt i personlige erfaringer i forskellige sociale sammenhænge samt oplæg til refleksion.

Christy, Lotte (2016): *Grib konflikten – om konstruktiv konflikthåndtering i skolen.* 3. udgave. Det Kriminalpræventive Råd. København.

<https://dkr.dk/materialer/tidlig-forebyggelse/grib-konflikten>

Info: Inspirationsbog om konflikthåndtering i folkeskolen til lærere og pædagoger med fokus på de faglige og sociale overlap i skolen. Indeholder metoder udviklet af Center for Konfliktløsning.

Copenhagen Pride (2021): *Vores arbejde er feministisk og normkritisk, men hvad betyder det?* Copenhagen Pride. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

<https://www.copenhagenpride.dk/normkritik-og-feminisme/>

Info: Definitioner på feminisme og normkritik ift. Copenhagen Prides arbejde.

COWI (2015): *Kortlægning af hadforbrydelser i Danmark.* Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet. Lokaliseret d. 22. juni 2022.

<https://uim.dk/media/9308/kortlaegning-af-had-forbrydelser-i-danmark.pdf>

Info: Se undersøgelse af fordomme på baggrund af politisk holdning, køn, religion, social status mv. side 93.

Den Danske Ordbog (2021): *Diversitet.* Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=diversitet>

Danske Love: *Folkeskoleloven.* Danske Love. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

<https://danskelove.dk/folkeskoleloven>

Folketinget (2021 (1)): *Forord til "Min Grundlov".* Folketinget. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

<https://www.ft.dk/da/dokumenter/bestil-publikationer/publikationer/mingrundlov/min-grundlov/forord>

Info: Forord til Min Grundlov med introduktion til den danske demokratiske styreform herunder de forskellige frihedsrettigheder.

Folketinget (2021 (2)): *Grundlovens kapitel 8 - Borgernes rettigheder*. Kapitel 8 i Min Grundlov Folketinget. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

<https://www.ft.dk/da/dokumenter/bestil-publikationer/publikationer/ningrundlov/min-grundlov/kapitel-8>

Info: Grundlovstekst om borgernes rettigheder og friheder med kommentarer.

Hammerich, Else og Kirsten Frydensberg (2015): *Konflikt og kontakt – om at forstå og håndtere konflikter*. 3. udgave. Forlaget Hovedland. Aarhus.

Info: Praktisk håndbog til forståelse af konflikter og ikkevoldelig konflikthåndtering.

Hejgaard, Janne (2015): *Goddag, giraf: Ikke-voldelig kommunikation*. 3. udgave. E-publikation. Landtryk.

Kan lånes på e-reolen.dk: <https://ereolen.dk/ting/object/870970-basis%3A51934725>

Info: Begynderundervisning for børnehaveklasse til 7. klasse i ikke-voldelig kommunikation (giraf-sprog).

Helde, Mette L. (2014): *Dialoghåndbogen – kunsten at føre dialog og facilitere dialogworkshops*. DUF. København. https://duf.dk/fileadmin/user_upload/Editor/documents/International/Publikationer/DialogHaandbog_DK_new.pdf

Info: Bog om dialog som begreb samt værktøjer til dialogisk kommunikation og facilitering af workshops med fokus på dialog.

Illum, Lene (2021, 8. april): *Lytning – en vej til læring*. EMU. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

<https://emu.dk/grundskole/dansk-som-andet-sprog/lytning/lytning-en-vej-til-laering>

Info: Artikel om lytning i undervisning og hvordan lytning kan kvalificere faglig læring.

Iversen, Lars L. (2016): *Uenighetsfelleskab – en inkluderende innfallsvinkel til medborgerskab i Dembra - Faglige perspektiver på demokrati og forebygging av gruppefiendtlighet i skolen*, S.22-36. HL-senteret. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

http://dembra.no/wp-content/uploads/2016/09/Dembrahefte_2016_1.pdf

Info: Introduktion til begrebet uenighedsfelleskab, med forklaring af uenighed som et aktivt for læring og demokratisk samarbejde, samt bekæmpelse af bl.a. antisemitisme og racisme.

Jensen, Christina N., Lotte Folke, Sophia Himmelstrup (2018, 24. maj): *Akkari og Flemming Rose mødes for første gang siden Muhammedkrisen: Undskyld!.* DR Nyheder, Indland. Lokaliseret d. 6. juli 2021.

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/akkar-i-og-flemming-rose-moedes-foerste-gang-siden-muhammedkrisen-undskyld#!/>

Info: Ahmed Akkari giver Flemming Rose en undskyldning i DR2 Deadline efter hans tidligere kritik af Roses kamp for ytringsfriheden under Muhammedkrisen.

Jørgensen, Charlotte og Christian Kock (2009): *Retoriske funktioner og handlinger*, kapitel 8 i *Retorik. Teori og praksis*, red. Charlotte Jørgensen og Lisa Storm Villadsen. S.159-175. Samfundslitteratur. København.

Info: Kapitel om sprogets funktioner og retoriske virkemidler.

Lykkeberg, Rune (2009, 26. august): *Ingen forståelse uden fordomme*. Information. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

<https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2009/08/ingen-forstaaelse-uden-fordomme>

Info: Anmeldelse af Arne Jørgensens bog med introduktion til Hans-Georg Gadamer og hans hermeneutiske videnskabsteori.

Rosenberg, Marshall B. (2011): *Ikkevoldelig kommunikation: «Girafsprag»*. 3. udgave. Borgen. København.

Info: Bog af grundlæggeren bag ikkevoldelig kommunikation (girafsprag), som baserer sig på kommunikation, der har fokus på følelser og behov.

Sex & Samfund (2021): *Undervisningsprincipper*. Sex & Samfund. Lokaliseret d. 26. juli 2021

<https://www.undviserportal.dk/grundskole/undervisningsprincipper/undervisningsprincipper/>

Info: Seks grundprincipper og didaktiske tilgange til et trygt læringsrum bl.a. med introduktionsvideo til normkritik i undervisningen.

Thuge, Stine og Tine Brøndum (2014): *Forskellighed og fordomme. En lærebog til Grundskolen om intolerance*. DIIS. Lokaliseret d. 6. juli 2021.

https://www.diis.dk/files/media/publications/publikationer_2015/forskellighed_og_fordomme.pdf

Info: Undervisningsmateriale om fordomme, forskellighed og intolerance. Indeholder grundig begrebsforklaring, historisk baggrundsviden, vejledning til undervisningssituationer samt øvelseskatalog. Online elevmateriale er tilknyttet på www.folkedrab.dk/forskellighed

Thuge, Stine (2015, februar): *Fordomme*. Folkedrab.dk. Lokaliseret d. 6. juli 2021.

<https://folkedrab.dk/artikler/fordomme>

Info: Informationsartikel om fordomme med tilhørende arbejdsspørgsmål henvendt til udskolings elever. Lærings- og oplysningssitet www.aldrig mere.dk arbejder med en bred række tematikker knyttet til Holocaust og andre folkedrab.

Toksværd, Harald (2020, 23. marts): *Studerende: "Kære voksne, det klinger hult, når I anmoder om solidaritet i krisetider – det er jer, der har smadret fællesskabet og vores fremtid"*. Debatindlæg. Sektion 2 (Kultur), Side 5 (Debat). Politiken. Lokaliseret d. 29. juli.

<https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art7722821/%C2%BBK%C3%A6re-voksne-det-klnger-hult-n%C3%A5r-I-anmoder-om-solidaritet-i-krisetider-%E2%80%93-det-er-der-der-har-smadret-f%C3%A6llesskabet-og-vores-fremtid%C2%AB>

Info: Debatindlæg med kommentarer brugt til øvelsen "Retorikøvelse: Unges adfærd under coronakrisen". Teksten kan også findes i afsnittet med print-materiale.

Torreck, Pia (2009, 25. september): *Konfliktåndtering*. Lederweb. Lokaliseret d. 26. juli.

<https://www.lederweb.dk/artikler/konflikthaandtering/>

Info: Artikel om begreber inden for konfliktåndtering herunder begrebet perspektivbytte.

Villadsen, Lisa S. (2017, 22. december): *Det er monstrets skyld!*. RetorikMagasinet. Nr. 105. Lokaliseret d. 6. juli 2021.

<https://www.retorikforlaget.se/det-er-monsterets-skyld/>

Info: Artiklen introducerer begrebet "syndebuk" og eksemplificerer med kort analyse af Anders Fogh Rasmussens kamp mod "smagsdommeri".

Zahavi, Dan (2004, 14. februar): *Gode og dårlige fordomme*. Politiken. Lokaliseret d. 26. juli 2021.

https://politiken.dk/kultur/boger/boganmeldelser/faglitteratur_boger/art5683586/Gode-og-d%C3%A5rlige-fordomme

Info: Artikel med introduktion til Hans-Georg Gadamer's bog "Sandhed og Metode" og hans blik på sprog og fortolkningens essentielle rolle i forståelsen af verden.

ANBEFALET UNDERVISNINGSMATERIALE

Demokrati for alle. Lewis Deep Democracy til brug i undervisningen – en lærermanual til grundskole og ungdomsuddannelser.

Udviklet af Mia Cortes, Marianne Munis og Marie Reiter.

Udgivet af Ungdomsbyen (2019).

Demokratiske fællesskaber. Forebyggelse af polarisering og eksklusion i skolen.

Udviklingsforløb med 4 tematiske workshops og metoder for lærere til arbejde med demokratiske processer i skolen.

Udviklet af Lene K. Rasmussen, Marie N. Hansen, Ditte D. Christoffersen, Ulla H. Jensen.

Udgivet af Professionshøjskolen Absalon og Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme (2019).

<https://stopekstremisme.dk/ekstremisme/viden-spublikationer/demokratiske-faellesskaber-forebyggelse-af-polarisering-og-eksklusion-i-skolen>

[Lokaliseret d. 6. juli 2021.]

Du har et valg. En undervisningspakke om emnet social kontrol (6.-10. klasse).

Pakken består af lærervejledning, elevmateriale og ressourceguide.

Udviklet af Mette Lindgren Helde, Marianne Munis og Ungdomsbyen.

Udgivet af Styrelsen for International Rekruttering og Integration (2016).

<https://www.integrationsviden.dk/aeresrelatere-de-konflikter-1/metoder-og-redskaber/undervisningsmaterialet-du-har-et-valg/undervisningsmaterialet-du-har-et-valg> [Lokaliseret d. 6. juli 2021.]

Hvordan taler man nemt om det svære? Redskaber til dialog i grundskolen.

Vejledning og øvelser til arbejdet med kontroversielle emner i undervisningen.

Udgivet af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, Børne- og Undervisningsministeriet, Center for Udgående Kvalitetsarbejde og Specialpædagogisk (2019).

<https://emu.dk/grundskole/undervisningsmiljoe/trivsel/hvordan-taler-man-nemt-om-det-svaere>

[Lokaliseret d. 6. juli 2021.]

Kontroversielle emner i skolen. Uddannelsespakke for lærere til undervisning i kontroversielle emner via uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder.

Udgivet af Undervisningsministeriet i samarbejde med Nordisk Råd (2017).

Inspirationsmateriale til grundskole og fritidstilbud.

Øvelser til at understøtte børn og unges evne til aktivt at deltage og engagere sig i det omgivende samfund.

Udviklet i samarbejde med VUDA, der består af Via University College, Københavns Professionshøjskole, Dansk Flygtningehjælp og Als Research.

Udgivet af EMU – Danmarks læringsportal (2019).

<https://emu.dk/grundskole/undervisningsmiljoe/trivsel/inspirationsmateriale>

[Lokaliseret d. 6. juli 2021.]

LARM for LGBT-rettigheder.

Undervisningsmateriale (6.-10. klasse) og informationsvideoer om normkritik i praksis indenfor især køn, krop og seksualitet.

Udviklet af Andreas B. Kronborg, Ronja M. Olesen, Marlene R. Christensen og Malte B. Hansen.

Udgivet af LGBT Danmark & Ungdomsbyen (2019).

<https://larmlgbt.dk/teachers>

Menneskerettigheder i pædagogisk praksis. Et e-læringsforløb om menneskerettigheder i skolen for lærer- og pædagogstuderende.

Introduktion til menneskeretlige og pædagogiske udfordringer i arbejdet som lærer eller pædagog i grundskolen.

Udgivet af Institut for menneskerettigheder (2016).

<https://menneskeret.dk/viden/laeringsportalen/professionsuddannelse/laeringsmaterialer-laer-eruddannelsen-2> [Lokaliseret d. 6. juli 2021.]

O/LIKA – Ett metodmaterial mot fördomar och diskriminering.

Et katalog med øvelser om fordomme, normer og magt egnet til alderen fra 13 år.

Udgivet af LSU – Sveriges ungdomsorganisationer (2008).

PORTALER MED UNDERVISNINGSMATERIALER

Demokrati under udvikling

Undervisningsministeriets portal med undervisningsmaterialer og inspiration til arbejdet med demokrati og medborgerskab i skolen (opdateres løbende).

www.duu.dk

Institut for Menneskerettigheders Læringsportal

Øvelser og undervisningsmaterialer om rettigheder, demokrati, ytringsfrihed, trivsels- og læringsmiljø, forskelsbehandling og konventionerne (opdateres løbende).

<https://menneskeret.dk/viden/laeringsportalen>

Sex & Samfunds underviserportal

Undervisningsforløb og øvelser.

<https://www.underviserportal.dk/grundskole/materialer/>

ALT DET VI HAR TIL FÆLLES	33	ROLLESPIL: KONFLIKTREAKTIONER.....	54
BLINDWALK.....	34	STOLEDANS.....	56
BOLDØVELSEN.....	35	TEGN MIT HUS.....	57
DEBAT MED BAGLAND.....	36	TÆL I FÆLLESSKAB.....	58
DIALOG MED TALESTAV.....	37	ØV DIG I AT SPØRGE OG FÅ VIDEN.....	59
DIALOG TIL FODS.....	38	UNGES ADFÆRD UNDER CORONA.....	60
EN "NORMAL" FAMILIE.....	39		
ET SKRIDT FREM	40		
FIND FEM FÆLLESNÆVNERE.....	44		
FORFATTERVÆRKSTED - AYES JUL.....	45		
HJØRNELEG - ÉN SITUATION, FIRE MULIGHEDER.....	46		
HVAD VED VI OM FORDOMME?.....	47		
KONFLIKTANALYSE AF LITTERATUR.....	48		
LYTTETRÆNING - 5 SPØRGSMÅL TIL DIN VEN.....	49		
MASKULINT ELLER FEMININT	50		
PERSPEKTIVBYTTE.....	51		
ROLLESPIL: LYTNING.....	52		
ROLLESPIL: DU- OG JEG-SPROG.....	53		

ØVELSE: ALT DET VI HAR TIL FÆLLES

Tema: Sprog; Fællesdag.

Niveau: 5.-9. klasse.

Tid: 15-30 minutter (afhængig af gruppens størrelse).

Plads og materialer: Et stort lokale hvor der er plads til at danne større og mindre grupper.

FORMÅL

- At synliggøre usynlige fællesskaber: Vi har noget til fælles med mange forskellige mennesker, og man kan ikke på forhånd vide, hvad man deler.
- At skabe nysgerrighed omkring andre mennesker og usynlige fællesskaber.

VARIATION

Lav øvelsen med elevernes egne udsagn. Brug 3-5 minutter på at skrive udsagn om dem selv på små stykker papir og saml papirerne ind i en skål/pose. Herefter trækker eleverne én ad gangen en seddel og læser højt. Husk at starte med at præsentere øvelsen, så eleverne ved, hvordan deres udsagn skal bruges.

SÅDAN GØR I

Alle deltagere står i en stor cirkel. Den person, der skal læse udsagnene op, stiller sig ind i midten, eller et sted i rummet med god plads, og læser det første udsagn højt. Bed eleverne om at gå ind i cirklen/hen til personen, der læser højt, hvis det er sandt for dem selv. De resterende elever bliver stående. Både elever og lærere tager del i øvelsen. Se video med øvelsen fra TV2's kampagne "Alt det vi deler" (kan også vises til eleverne): [Klik her¹](https://www.youtube.com/watch?v=B3_52CULpJg)

¹ TV2: Alt det vi har til fælles https://www.youtube.com/watch?v=B3_52CULpJg

REFLEKSIONSPØRGSMALE

- Hvordan var det at lave øvelsen?
- Hvordan er det at være i en lille gruppe? En stor gruppe?
- Hvordan er det at stå alene? Sammen med andre?
- Hvordan føles det at være i rummet, efter vi har lavet øvelsen?
- Er der noget, du blev overrasket over? (ikke om enkeltpersoner)
- Hvordan føles det, når der bliver grinet af ens ståsted? (kun hvis det er forekommet)

FORSLAG

- Alle der går til sport i fritiden
- Alle der har skiftet skole
- Alle der elsker at synge (også selvom det ikke lyder fantastisk)
- Alle der har været i Tivoli eller på bakken
- Alle der har drømme for fremtiden
- Alle der har allergi/astma
- Alle der har små søskende
- Alle, der hjælper til med husarbejdet derhjemme
- Alle, der kan lide pizza
- Alle, der sætter pris på en god ven
- Alle, der savner bedstemor eller bedstefar
- Alle, der faster en gang om året
- Alle, der holder jul
- Alle, der har forældre, der er skilt
- Alle, der har forældre med det samme køn
- Alle, der har forældre, der ikke er gode til dansk
- Alle, der spiser svinekød
- Alle, der kan lide shawarma
- Alle, der kan danse kurdisk kædedans
- Alle, der kender en grønlander
- Alle, der har været på et hospital på et tidspunkt
- Alle, der har en muslimsk ven
- Alle, der har en jødisk ven
- Alle, der har en kristen ven
- Alle, der tror på nisser
- Alle, der har et kæledyr
- Alle, der vil bo i et andet land

TIP

Invitér lærere, pædagogisk personale eller en anden klasse til at være med. Det understreger øvelsens pointe, når gruppen blandes tværs af typiske markører som alder, lærer/elev mv.

ØVELSE: BLINDWALK

Tema: Normer; Fordomme og Forforståelser; Konflikter & Løsninger.

Niveau: 5.-9. klasse.

Tid: 30-45 minutter.

Plads og materialer: Bind for øjnene til halvdelen af klassens elever (brug fx tørklæder). Kan med fordel gennemføres i skolegården eller en park, hvor der er god plads og "forhindringer" at komme rundt om.

FORMÅL

- Eleverne får en oplevelse af, hvordan det er at have et fysisk handicap
- Eleverne diskuterer over, hvad et handicap er og hvad, der gør et handicap til en begrænsning
- Eleverne reflekterer over, hvordan deres skole eller samfund kan gøres mere tilgængeligt for alle
- Eleverne undersøger fordomme og generaliseringer om personer med handicap

OM ØVELSEN

I denne øvelse oplever eleverne, hvordan det er at bevæge sig rundt på skolen, hvis man har et synshandicap. Øvelsen sætter fokus på, at handicap ofte først bliver en begrænsning – et handicap – eller "unormalt" i mødet med utilgængelige omgivelser.

SÅDAN GØR I

Inddel eleverne i par, hvor den ene skal bære øjenbind og den anden skal være guide. Det kan være en fordel, at lade eleverne finde en makker, de har tillid til. Det er guidens ansvar at sikre, at deres partner ikke kommer galt afsted under øvelsen. Bed parrene fordele sig med lidt afstand til de andre par, inden de tager øjenbindet på.

Instruér eleverne til at gå mod et mål (fx et fodboldmål i gården). Den elev, der har bind for øjnene, spørger om instruktioner, og guiden må kun svare "ja" eller "nej". Guiden går hele tiden lige ved siden af, når de bevæger sig rundt. Efter 10 minutter (eller når målet er nået) skifter parrene roller.

Eksempler på spørgsmål: *Skal jeg gå ligeud? Er der en trappe forude? Skal jeg gå til højre/venstre/dreje en halv omgang?*

Kreditering: Øvelsen er udviklet med udgangspunkt i materialet O/LIKA – Ett metodmaterial mot fördomar och diskriminering, LSU – Sveriges ungdomsorganisationer 2008. <https://o-lika.fi/>

TIP

Læs klummer om Cathrine Honorés liv som ung synshandicappet i lokalbladet [VanløseLIV](#), eller lyt til Cathrines historie om at være en ung kvinde med synshandicap i podcast fra ungdomsmediet SEIN: <https://seinmag.dk/jeg-er-ikke-blind-jeg-kan-bare->

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL TIL ØVELSEN

- Hvordan var det ikke at kunne se?
- Hvad var svært ved ikke at kunne se?
- Var det ubehageligt ikke at kunne se?
- Hvordan var det at skulle stole på sin makker?
- Hvordan var det at guide en anden?
- Hvem har man taget mest hensyn til, da jeres skole blev bygget? *De fleste skoler afspejler en bevægelsesnorm, hvor man antager at elever og lærere er seende og fysisk i stand til at gå på trapper, mv.*

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL OM HANDICAP

Folk kan have handicap på grund af fysiske eller intellektuelle skader eller sygdomme, syns- eller hørehæmninger eller sygdomme, medicinske tilstande eller psykiske sygdomme. Handicap kan være midlertidige eller permanente. *Handicap opstår, når en person med et handicap støder på et miljø, der er utilgængeligt.*

- Hvad forstår I som et handicap? *Fx hvis nogen har svært ved at shoppe, fordi de har glemt deres briller derhjemme, betragtes det ikke som et handicap, men hvad hvis man skal bruge krykker en periode pga. et brækket ben?*
- Hvem er jeres skole indrettet til? *Fx er det svært tilgængeligt for fx personer med synshandicap? Hvad med personer med andre fysiske handicap?*

ØVELSE: BOLDØVELSEN

Tema: Konflikter og Løsninger; Kommunikation. Kan også bruges til at løfte energien.

Niveau: 5.-9. klasse

Tid: 10-20 minutter

Plads og materialer: En bold, et stopur/ur og gulvplads så eleverne kan stå i en stor cirkel.

FORMÅL

- Eleverne træner kommunikation og samarbejde
- Eleverne får erfaring med kreativ problemløsning
- Eleverne bliver bevidste om deres kommunikative redskaber

SÅDAN GØR I

Eleverne står i en stor cirkel. Læreren står udenfor cirklen.

1. Fortæl eleverne at bolden skal kastes rundt i vilkårlig rækkefølge med følgende regler
 - a. Kun én person ad gangen, der må røre bolden
 - b. Alle skal have bolden én gang
 - c. Bolden skal ende tilbage hos eleven, der startede
 - d. De skal huske, hvem de modtager fra og hvem de kaster til
 - e. Hvis bolden rører jorden, startes forfra
2. Nu skal eleverne gentage mønsteret. Bolden skal igen ende hos den samme elev, der startede øvelsen. Hvis bolden rører jorden, startes forfra.
3. Fortæl eleverne, at du nu vil tage tid på, hvor hurtigt de kan kaste bolden i samme mønster uden at tabe den. Gentag øvelsen med tidtagning og fortæl dem tiden. Giv klassen 2-3 forsøg på at forbedre deres tid.
4. I sidste runde sættes øvelsen fri. Fortæl eleverne, at de har et sidste forsøg til at forbedre deres tid, hvis de kan finde på en måde at tidsoptimere. De må gøre hvad som helst, så længe reglerne følges. Hvis de ikke kan finde på noget, kan du fortælle, at de fx ikke behøver at stå i cirkel.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

Saml op på øvelsen med en fælles refleksion over klassens kommunikation med følgende spørgsmål:

- Hvordan lykkedes I med opgaven? Få konkrete bud på, hvad de gjorde.
- Hvad gjorde I for at forbedre jeres tid?
- Hvad fungerede særligt godt?

TIP

Lav en liste over elevernes svar på tavlen (fx at være opmærksom, gøre sig umage, samarbejde). Når én foreslår "kommunikation", så skriv det som overskriften. Perspektivér elevernes pointer til kommunikation i hverdagen, fx til leg i frikvarteret eller fagligt samarbejde.

ØVELSE: DEBAT MED BAGLAND

Tema: Demokrati og forskelligheder.

Niveau: 7.-9. klasse

Tid: 45 minutter

Plads og materialer: Et bord i midten/forrest i lokalet, hvor debattørerne kan sidde. Plads til gruppearbejde forud for debatten.

FORMÅL

- Eleverne øver sig i at debattere ud fra en tildelt holdning
- Adskille person og holdning
- Reflektere over forskellen mellem debat/diskussion og dialog

VARIATION

Hvis klassen kender de klassiske appelformer (etos, patos og logos), kan I bruge øvelsen til at identificere og afprøve appelformer i praksis.

SÅDAN GØR I

Forbered en case inden øvelsen. Brug fx artiklerne fra øvelserne til temaet om sprog "Unges ansvar under Corona".

1. Præsenter casen og inddel herefter klassen i to-fire tilfældige grupper.
2. Grupperne får til opgave at finde argumenter for en af to modsatrettede positioner. Eleverne skal ikke argumentere for det, de selv mener er rigtigt, men for den position de er tildelt. Hvert gruppemedlem skal skrive mindst ét argument ned.
3. Efter cirka 10 minutter skal grupperne vælge én primær debattør. Det er en person, der argumenterer og diskuterer ud fra sin gruppes forberedelse af argumenter – og med hjælp undervejs fra sit "bagland".
4. De to gruppers debattører sætter sig ved et lille bord mellem de to grupper og debatten begynder.
5. Undervejs kan debattørerne kalde time-out, hvis de løber tør for argumenter.
6. Hvis en fra baglandet vil sige noget, kan vedkommende prikke sin debattør på skulderen og hviske sit argument eller bytte plads med debattøren.
7. Efter 5-10 minutter stoppes øvelsen og der samles op med refleksionsspørgsmål:
 - a. Er der en side, der har vundet debatten?
 - b. Hvad blev I klogere på i debatten?
 - c. Hvordan adskiller debat/diskussion sig fra en dialog?
 - d. Hvornår bruger I debat eller diskussion i jeres hverdag?

ØVELSE: DIALOG MED TALESTAV

- Tema:** Kommunikation; Konflikter og løsninger.
- Niveau:** 7.-9. klasse
- Tid:** 30-40 minutter
- Plads og materialer:** Eleverne skal sidde overfor hinanden i par på gulv eller stole (uden bord i mellem). Hvert par skal have en genstand, der kan bruges som talestav.

FORMÅL

- At eleverne opnår praktisk erfaring med at være i dialog
- Eleverne kan skelne mellem dialog og diskussion
- Eleverne træner aktiv lytning

SÅDAN GØR I

Det er en fordel at eleverne har arbejdet med afsnit om *Demokrati & rettigheder* og *Kommunikation* og kender til forskellen på dialog og diskussion.

1. Vælg et emne, der engagerer deltagerne. Emnet kan formuleres som et spørgsmål, og det er en fordel, hvis der er uenighed om emnet i klassen. *Fx skal stemmeretten sænkes til 15 år? Er kønsopdelte drenge-/pigeskoler en god idé?*
2. Eleverne deles i grupper af 2 og fordeler sig i rummet med lidt plads til de andre par.
3. Person A starter med kort at forklare sin holdning til spørgsmålet, mens hun holder genstanden.
4. Person B tager nu fat om genstanden og gengiver (spejler) ordret det, der er sagt, mens A stadig holder fast. B kan indlede sin sætning ved fx at sige: 'Det, du siger, er...' (og derefter gengive det sagte).
5. B må ikke sige, hvad han selv mener, før A bekræfter, at det er korrekt gengivet. Begge holder i genstanden så længe. Først når A har sagt ja til, at B har gengivet det, hun sagde, korrekt, slipper hun genstanden.
6. Nu er det B's tur til at fremsige sin holdning til emnet.
7. Herefter tager A fat i genstanden og gengiver (spejler) det, B siger ordret, mens begge holder fast i genstanden.
8. Dialogen fortsætter sådan, og de skiftes hele tiden til at holde og slippe efter samme princip som ovenfor.
9. Øvelsen stoppes efter 3-5 minutter.

Kreditering: Dialoghåndbogen s. 180 (Helde 2014). Øvelsen er tilpasset en smule.

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL TIL FÆLLES OPSAMLING

- Hvordan var det at tale sammen på denne måde?
- Hvordan var jeres kropssprog under øvelsen?
- Hvordan var jeres holdning før øvelsen, og ændrede I holdning undervejs? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvordan vil I beskrive jeres samtale – som dialog eller debat? Genbesøg skemaet med kendetegn for de to kommunikationsformer.
- I hvilke situationer kan det være en god idé at bruge dialog?
- I hvilke situationer kan det være en god idé at debattere og diskutere?

Afrund evt. med at spørge eleverne, om der er beslutninger eller samtaler i skolen, hvor de kunne tænke sig at bruge dialogstavsmetoden parvis eller hele klassen sammen. Skriv forslagene ned og afprøv metoden fx i samfunds-fagsundervisningen eller når der skal planlægges lejrskole.

ØVELSE: DIALOG TIL FODS

Tema: Demokrati & Forskelligheder.

Niveau: 5.-9. klasse

Tid: 5-15 minutter (afhængigt af emne og formål)

Plads og materialer: Gulvplads så eleverne kan bevæge sig mellem hinanden og samles i grupper eller med afstand.

FORMÅL

- Eleverne kan udtrykke deres holdning og tage del i dialogen uden ord
- Klassen undersøger holdninger til et givent emne eller spørgsmål

SÅDAN GØR I

1. Eleverne står på gulvet og det spørgsmål, der skal undersøges, læses op. *Fx Hvornår har vi lyst til at deltage i diskussioner i klassen/på sociale medier? Hvad er vigtigt i et demokrati? Hvad vil vi gerne lære om i Brobyggerugen?*
2. Præsenter reglerne for øvelsen:
 - a. En ad gangen kan eleverne dele ét synspunkt. Der er ikke en bestemt rækkefølge.
 - b. Når en elev har sagt sin holdning, stiller læreren sig ved siden af eleven og gentager det sagte.
 - c. Herefter placerer de andre sig på baggrund af egen holdning: Jo mere enige de er, jo tættere på stiller de sig og vice versa. De skal ikke argumentere for deres holdning – de udtrykker sig i kraft af deres placering.
 - d. Når alle har placeret sig, så kan en ny elev stille sig på en tom plet på gulvet og give udtryk for sin holdning.
 - e. Holdningen skal udtrykkes i én sætning og så enkelt og præcist som muligt. Det er muligt at byde ind flere gange med forskellige perspektiver, og det er tilladt at skifte synspunkt undervejs.

Eksempler på holdninger til ovenstående spørgsmål: "Når dem der diskuterer taler pænt til hinanden", eller "Det er vigtigt at alle, der bor i landet, har stemmeret".
3. Eleverne byder ind med deres holdning én ad gangen, og ovenstående forløb gennemgås.
4. Dette gentages indtil alle, der ønsker det, har talt eller samtalen begynder at gå i ring.
5. Afhængigt af formålet kan øvelsen afsluttes med eller uden opsamling. Idéer til refleksionsspørgsmål:
 - a. Hvad lagde I mærke til i øvelsen?
 - b. Er der kommet nogle ønsker eller holdninger frem, vi skal tage med videre? (*Fx et emne som mange var interesserede i eller en problematik i klassen, der er blevet synliggjort*)
 - c. Hvordan er det at udtrykke sin holdning uden ord?

Kreditering: Øvelsen er inspireret af Lewis Deep Democracy.

ØVELSE: EN 'NORMAL' FAMILIE

- UNDERSØGELSE AF FAMILIENORMER

Tema: Normer; Demokrati og forskelligheder.

Niveau: 5.-9. klasse.

Tid: 20-30 minutter (afhængigt af alder)

Plads og materialer: Almindelig klasserumsopstilling. Papir, blyant og evt. farver til at tegne.

FORMÅL

- At øge elevernes bevidsthed om normer, der præger deres egen hverdag
- At eleverne reflekterer kritisk over, hvordan normer opstår og deres konsekvenser
- At eleverne får idéer til at udfordre normer

VARIATION

- Niveautilpasning til mellemtrinnet: Bed eleverne tegne billeder til spørgsmål 1 og 2. Læg tegningerne af det "normale" på et bord og det "unormale" på et andet. Brug tegningerne som afsæt for en samtale om familienormer og hvor de kommer fra.
- Gentag øvelsen og undersøg forskellige normer i klassen eller i samfundet, fx "den gode elev", en "rigtig dreng" osv.

SÅDAN GØR I

Forud for øvelsen introduceres eleverne til begrebet normer og normkritik. **Det er vigtigt, at øvelsen ikke udskammer dem, der bryder med normen.**

Spørgsmål 1-2: Elever skriver individuelt eller diskuterer parvis og skriver sammen.

1. Hvad er en "normal"/"rigtig" familie?

Find 5-7 kendetegn.

2. Hvilke familier betragtes som "unormale" eller anderledes?

Find 5-7 kendetegn for familier, der bryder med normen.

Spørgsmål 3-5: Elever diskuterer parvis og/eller i plenum. Skriv gerne idéer til spørgsmål 5 på tavlen.

3. Hvem bestemmer hvilke familieformer, der betragtes som "normale"?
4. Er det problematisk, at noget betragtes som mere "normalt" end andet og hvorfor?
5. Kan normer for familier ændres og hvordan?

ØVELSE: ET SKRIDT FREM

Tema: Fordomme & Forforståelser

Niveau: Udskolingen

Tid: 45 minutter

Plads og materialer: Gulvplads så alle elever kan stå på en linje og bevæge sig fremad – gå evt. udendørs eller i gymnastiksalen.

FORMÅL

- At skabe bevidsthed om, hvordan vi danner billeder af personer ud fra forforståelser og fordomme.
- At reflektere over ulige vilkår i samfundet

SÅDAN GØR I

1. Uddel rollekort til alle elever (nogle rollekort kan være identiske). De må ikke vises deres kort til hinanden, men kan komme til læreren, hvis de har svært ved at forstå deres rolle.
2. Giv dem 2-5 minutter til at sætte sig ind i deres roller i stilhed (evt. ved at lukke øjnene eller lægge sig på gulvet). Læs følgende spørgsmål op og bed dem overveje, hvordan deres rolles liv er:
 - a. Hvordan var/er din barndom?
 - b. Hvordan bor/ boede du?
 - c. Hvad laver/lavede dine forældre?
 - d. Hvordan er din hverdag?
 - e. Hvor og hvordan er du sammen med dine venner?
 - f. Hvad kan du godt lide?
 - g. Hvad er du bange for?
3. Herefter stiller eleverne sig op på en række, skulder ved skulder. Fortæl at du vil læse nogle situationer eller udsagn op. Hver gang deres karakter kan svare 'ja' til udsagnet, skal de tage et skridt frem. Hvis de ikke kan svare 'ja', skal de blive stående.
4. Læs udsagn (se nedenfor) op ét ad gangen og giv tid til at eleverne kan overveje, om de skal gå frem eller ej.
5. Stop øvelsen, når du har læst alle udsagn eller eleverne mister fokus. Bed dem se dig omkring og bemærke deres egen rolle ift. de andres. Står de langt fremme eller tilbage? På linje med mange andre eller alene?
6. Lad eleverne "ryste rollen af sig" ved at flytte sig fra deres position og samles i en gruppe igen.

7. Saml op på øvelsen med en samtale om ulighed og forforståelser. Tag udgangspunkt i elevernes fortolkning af deres roller og oplevelser med at gå fremad eller blive ladet tilbage. Eleverne må gerne afsløre deres roller nu.

Kreditering: Denne øvelse er en tilpasset version af øvelsen "Et skridt frem" udviklet af Institut for Menneskerettigheder.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

OM FORFORSTÅELSER (FORTOLKNING AF ROLLEKORT)

- Hvordan fandt du ud af, om du skulle gå frem eller ej, hvis det ikke stod direkte på kortet?
- Hvilket køn valgte du til din karakter? Hvilken hudfarve, seksuel orientering, social og etnisk baggrund valgte du? Hjælp eleverne til at reflektere over, hvor meget eller lidt information, der egentlig var på deres kort.
- Hvad fik dig til at antage, at din karakter var på denne måde?
- Hvor kommer disse forforståelser fra?

Tydeliggør at det ikke forkert, at eleverne har antagelser – de fik netop til opgave at gøre sig forestillinger om deres karakter. Formålet er at skabe bevidsthed om ens egne antagelser, hvad vi tager for givet, og hvilke forforståelser og normer i samfundet, der ligger bag.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

OM ULIGE VILKÅR OG MULIGHEDER

- Hvordan var det at gå fremad?
- Til de forreste: Hvordan var det, at de nogle af de andre langt tilbage?
- Hvordan var det at blive stående længe samme sted, mens de andre bevægede dig?

Perspektivér øvelsen til ulighed i samfundet og i hverdagen.

ØVELSE: ET SKRIDT FREM (FORTSAT)

ROLLEKORT

(Rollekortene findes i printvenlig version på næste side)

1. Du er en dreng og flyttet hertil med din familie fra Syrien. Du går i 9. klasse og vil gerne være fodboldspiller.
2. Du er datter af USA's ambassadør og går på en skole for blinde.
3. Du er en pige og bor sammen med dine forældre, der begge er meget religiøse.
4. Du går i 10. klasse og sidder i kørestol.
5. Du er ung fyr, der arbejder som danser.
6. Du er vokset op i en lille landsby. Dine forældre er flyttet hertil fra et andet land.
7. Du er 22 år, homoseksuel og arbejder som frisør.
8. Du er 35 år, hjemløs og sælger Hus Forbi.
9. Du er en ung mand på 18 år. Du planlægger at uddanne dig og arbejde som politibetjent.
10. Du er ung og drømmer om at blive gift med en, der har samme køn som dig selv.
11. Du er en pige og bor sammen med dine forældre, der begge er socialdemokratiske lokalpolitikere.
12. Du er ung og er oprindeligt fra Nigeria i Afrika.
13. Du er 12 år, født i Århus og dine forældre er arbejdsløse.
14. Du er amerikaner og bor i New York.
15. Du er ung og arbejder som tv-journalist.
16. Du er adopteret fra et andet land.
17. Du er læge og arbejder på Rigshospitalet.
18. Du er 15 år og har aldrig lært at læse.

UDSAGN

1. Mine helligdage er fridage i skolekalenderen.
2. Jeg kan holde min kæreste i hånden på gaden uden at være bange for, at nogen ser skævt til os.
3. Jeg mangler ikke penge (eller har haft alvorlige økonomiske problemer).
4. Jeg er kommet hertil uden at tænke over dørtrin og trapper.
5. Der er aldrig nogen, der har spurgt mig, hvor jeg kommer fra – oprindeligt.
6. Jeg føler, at folk lytter til mig og tager mine meninger alvorligt.
7. Når jeg skal i byen, tænker jeg ikke over, hvordan jeg skal komme rundt eller op ad trapper.
8. Folk plejer at spørge mig til råds om forskellige ting.
9. Jeg er aldrig blevet kaldt noget negativt pga. min hudfarve eller religion.
10. Jeg ved, hvor jeg kan få hjælp og gode råd, hvis jeg har brug for det.
11. Jeg har aldrig følt mig diskrimineret pga. min etniske oprindelse eller min seksuelle orientering eller kønsidentitet.
12. Jeg kan tage på ferie en gang om året eller flere.
13. Jeg har aldrig været nødt til at fortælle min familie om min seksuelle orientering.
14. Jeg kan invitere venner hjem til middag.
15. Jeg har et spændende liv og ser lyst på min fremtid.
16. Jeg føler, at jeg bliver værdsat og respekteret i det samfund, jeg lever i.
17. Jeg kan let identificere mig med politikere og andre magtfulde personer.

ROLLEKORT TIL ØVELSE "ET SKRIDT FREM" (1/2)

Du er en dreng og flyttet hertil med din familie fra Syrien. Du går i 9. klasse og vil gerne være fodboldspiller.

Du er datter af USA's ambassadør og går på en skole for blinde.

Du er en pige og bor sammen med dine forældre, der begge er meget religiøse.

Du går i 10. klasse og sidder i kørestol.

Du er ung fyr, der arbejder som danser.

Du er vokset op i en lille landsby. Dine forældre er flyttet hertil fra et andet land.

Du er 22 år, homoseksuel og arbejder som frisør.

Du er 35 år, hjemløs og sælger Hus Forbi.

Du er en ung mand på 18 år. Du planlægger at uddanne dig og arbejde som politibetjent.

Du er ung og drømmer om at blive gift med en, der har samme køn som dig selv.

ROLLEKORT TIL ØVELSE "ET SKRIDT FREM" (2/2)

Du er en pige og bor sammen med dine forældre, der begge er socialdemokratiske lokalpolitikere.

Du er ung og er oprindeligt fra Nigeria i Afrika.

Du er 12 år, født i Århus og dine forældre er arbejdsløse.

Du er amerikaner og bor i New York.

Du er ung og arbejder som tv-journalist.

Du er adopteret fra et andet land.

Du er læge og arbejder på Rigshospitalet.

Du er 15 år og har aldrig lært at læse.

ØVELSE: FIND FEM FÆLLESNÆVNERE

Tema: Sprog; Konflikter & Løsninger; Fællesdag.

Niveau: 5.-9. klasse (særligt god med mellemtrinnet)

Tid: 15 minutter

Plads og materialer: Gulvplads til at stå i en cirkel eller anden opsætning, hvor alle elever kan se hinanden

FORMÅL

- At synliggøre usynlige fællesskaber
- At eleverne træner at finde fællesnævnerne

SÅDAN GØR I

1. Inddel eleverne i grupper af 3 (gerne med nogen, de ikke ofte arbejder sammen med).
2. Eleverne har nu 5-7 minutter til at finde 5 fællesnævnerne. En fællesnævner er noget, de har til fælles og kan være synlig eller usynlig (fx en lillebror, en navlepiercing eller en fremtidsdrøm).
3. Efter 5-7 minutter samles eleverne i cirklen igen og hver gruppe præsenterer deres fællesnævnerne.

UDVIDELSE

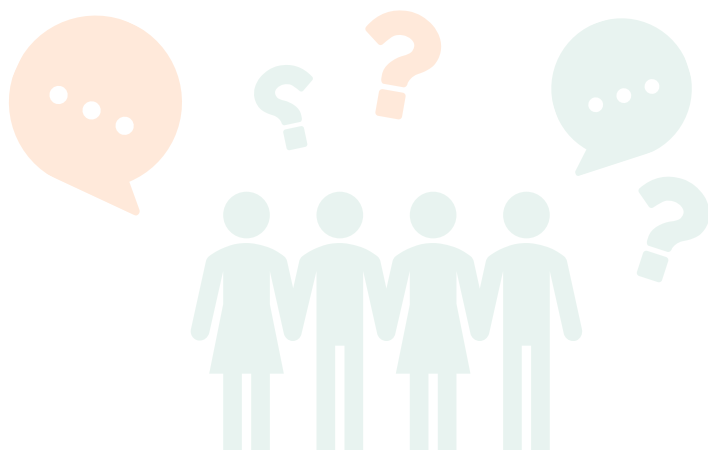
Løft øvelsen med en refleksion, der rækker udover klasserummet. Brug spørgsmålene som plenumdiskussion eller bed eleverne starte med at skrive enkeltvis og derefter finde fællesnævnerne parvis.

1. Hvilke(n) gruppe(r) er du enig med eller oplever som forskellige fra dig?

Det er vigtigt, at det er grupper og ikke enkeltpersoner. Fx fans af et andet fodboldhold, børn i et andet land, anden politisk overbevisning.

2. Hvilke fællesnævnerne har du med personer, der hører til disse grupper?

Fx interesser, værdier eller drømme. Brug jeres forestillingsevne selvom det måske ikke er muligt at tjekke.

ØVELSE: FORFATTERVÆRKSTED – AYSES JUL

Tema: Konflikter & Løsninger.

Niveau: 5. klasse.

Tid: 60 minutter.

Plads og materialer: Kort bog, fx Ayses jul. Blyant og skrivehæfte. Almindelig klasserumsopstilling.

FORMÅL

- Eleverne får idéer til problemløsning
- Eleverne træner skriftlige danskfaglige færdigheder

SÅDAN GØR I

Start med at læse historien Ayses jul (eller anden alderssvarende fortælling, hvor der opstår en konflikt eller uenigheder.

1. Eleverne skal nu øve sig i at være forfattere, og ligesom når man bager kage, så får de en opskrift at støtte sig op ad.

Opskrift:

- b. Der skal være en hovedperson (i historien var det Ayse)
 - c. Der kan være bipersoner.
 - d. Der skal være en start, og den må godt være overraskende eller dramatisk.
 - e. Der skal være et problem.
 - f. Der skal findes en løsning, men den skal ikke komme for hurtigt.
 - g. Historien skal bygges op.
2. Brainstorm: Del papir ud til eleverne til brainstorm. De starter med at skrive idéer til historiens handling.
 3. Historieskrivning: Derefter får de linjeret papir til deres historie. Sæt evt. dæmpet musik på. Lad dem skrive enkeltvis i ca. 45 minutter.
 4. Frivillig højtlesning: Lad dem der har lyst læse deres historier højt.

REDSKABER & TEKNIK

Inddrag skrivegreb og strategier, som klassen har arbejdet med. Fx vendepunkter, åbnings-/afslutningsstrategier mv.

- Bliv ved med at skrive – også når man går i stå eller har svært ved at komme i gang. Det sætter skub i idéerne.
- Det handler om at fortælle en historie, og det grammatiske er mindre vigtigt.

ØVELSE: HJØRNELEG

– ÉN SITUATION, FIRE MULIGHEDER

Tema: Demokrati og forskelligheder

Niveau: 5.-9. klasse

Tilpasning af niveau: Med mellemtrinnet kan I bruge kortere tid på refleksionen, men gentage øvelsen med flere forskellige spørgsmål

Tid: 30-45 minutter

Plads og materialer: God gulvplads og evt. malertape til at dele rummet i fire kasse. Forbered fire stykker papir med svarmulighederne eller bogstaverne a-d (og vis blot svarmulighederne på tavlen).

FORMÅL

- Eleverne får erfaring med dialog i praksis
- Eleverne lærer at skelne dialog og diskussion
- At synliggøre og undersøge forskellige holdninger i klassen

SÅDAN GØR I

1. Eleverne står tilfældigt fordelt på gulvet og spørgsmål og svarmuligheder læses op. Fx *"Hvordan vil du tage dig af dine forældre, når de bliver gamle?"*
2. Eleverne skal stille sig på det svar, de er mest enige i. De skal beslutte sig uden at tale sammen eller forklare sig. Giv gerne et minuts tænketid.
3. Når alle har stillet sig et sted, så får eleverne 3-5 minutter til at tale med andre i samme "hjørne" om, hvorfor de har valgt at stå der.
4. Nu skal grupperne høre hinanden. En gruppe ad gangen deler nogle af argumenterne for deres holdning/"hjørne".

5. Herefter kan grupperne stille spørgsmål til hinanden. Hvis eleverne ikke har nogle spørgsmål, kan lærerne hjælpe med spørgsmål, der tydeliggør forskellene.
6. Inden øvelsen slutter får alle mulighed for at skifte plads, hvis de har ombestemt sig. Hvis nogen flytter sig, spørg da ind til, hvad der fik dem til at skifte holdning.
7. Afslutningsvis samles op med refleksions-spørgsmål:
 - a. Hvordan var det at lave øvelsen?
 - b. Hørte du nogle argumenter, der overraskede dig eller som du ikke kendte?
 - c. Hvordan er det at udtrykke sin holdning, når man står sammen med andre, der overordnet set er enige?
 - d. Hvordan var det at være i en stor gruppe? Lille gruppe?
 - e. Var samtalerne dialog eller diskussion?

Kreditering: Dialoghåndbogen s. 155 (Helde 2014). Øvelsen er tilpasset Brobyggerugen.

EKSEMPLER PÅ SPØRGSMÅL OG SVARMULIGHEDER

1. Hvordan vil du tage dig af dine forældre, når de bliver gamle?
 - a. De skal bo hjemme hos mig.
 - b. De kan bo hjemme hos mig, hvis de selv vil.
 - c. De skal bo hos noget andet familie.
 - d. De skal bo på plejehjem.
2. Hvordan skal skolekantiner tage højde for elever, der spiser vegansk?
 - a. Skolen skal sørge for at der er noget til alle hver dag.
 - b. Skolen kan have en vegansk dag om ugen.
 - c. Skolen skal kun tage højde for religiøse madpræferencer (fx halal og kosher), men ikke veganere.
 - d. Eleverne må selv tage mad med – det er ikke skolens ansvar.

ØVELSE: HVAD VED VI OM FORDOMME?

Tema: Fordomme & Forforståelser

Niveau: 5.-9. klasse

Tid: 10-20 minutter (længere tid hvis I udvider øvelsen eller begge variationer)

Plads og materialer: Almindelige klasserumsopstilling. God gulvplads så eleverne kan bevæge sig rundt, hvis I arbejder med variationen med Dialog til fods. Post-its og blyanter hvis I arbejder med denne variation.

FORMÅL

- At skabe opmærksomhed omkring fordomme og deres konsekvenser
- At eleverne reflekterer over egne fordomme
- At synliggøre at fordomme ikke er sandheder, men kan udfordres

VARIATION

- Indled øvelsen med at undersøge klassens fælles viden om fordomme med en "dialog til fods" (fx med spørgsmålet "hvad ved vi om fordomme?").
- Start øvelsen med en brainstorm, hvor eleverne i små grupper skriver alle de fordomme, de kender på post-its (én på hver) og samler dem på en væg.

SÅDAN GØR I

I kan arbejde med spørgsmålene i plenum eller parvis:

1. Hvad betyder fordom?
2. Kender I nogle fordomme, og hvilke grupper handler fordommene om? *Skriv grupper og fordomme op på tavlen.*
3. Er der overordnet set flest positive eller negative ord?
4. Er der nogle grupper, der er flere negative fordomme om end andre, og hvorfor tror I, det er sådan?
5. Er der nogle grupper, det er mere OK at have fordomme om end andre?
6. Hvad kan man gøre for at finde ud af, om fordomme har hold i virkeligheden? *Skriv gerne alle elevernes forslag ned.*
7. Tænk på en fordom, I selv har, og læg en plan for at udfordre den.

ØVELSE: KONFLIKTER I LITTERATUR: ANALYSEØVELSE

Tema: Konflikter & Løsninger.

Niveau: 5. klasse (Ayses jul), 6.-9. klasse (Skabelsesberetningen).

Tid: 30-45 minutter.

Plads og materialer: Bogen Ayses jul af Özlem Cekic (findes på skolebiblioteket) eller "Skabelsesberetningen" i Muhamedaneren af Tarek Omar.

FORMÅL

- Eleverne træner at indkredse og sætte ord på problemstillinger
- Eleverne får idéer til problemløsning

SÅDAN GØR I

1. Læs historien op, mens I viser bogens tegninger/giv eleverne tid til at læse historien.
2. Arbejdsspørgsmål til plenum- eller parvis diskussion (udvælg til niveau):
 - a. Hvad kan I bedst lide ved historien?
 - b. Hvad sker der i historien? *1-2 elever opsummerer historiens handlingsforløb og karakterer.*
 - c. Hvad er problemet/konflikten?
 - d. Hvad skaber konflikten?
 - e. Hvem er med i konflikten?
 - f. Hvordan tror I, de hver især oplever konflikten?
 - g. Hvordan finder de løsninger på konflikten ("problemet")? *Hjælp gerne eleverne til at komme rundt om de forskellige figurers løsningsforsøg.*
 - h. Har I andre forslag til, hvordan de kunne have løst konflikten?
3. Afsluttende refleksion i par: Hvordan løser I selv konflikter?

ØVELSE: LYTTETRÆNING

- 5 SPØRGSMÅL TIL DIN VEN

- ✓ **Tema:** Kommunikation, Konflikter & løsninger.
- ✓ **Niveau:** 5.-6. klasse
- ✓ **Tid:** 15-20 minutter
- ✓ **Plads og materialer:** Eleverne skal sidde overfor hinanden i par på gulv eller stole (uden bord i mellem).

FORMÅL

- Eleverne træner opmærksom lytning
- Eleverne træner at lytte efter pointer og at kunne opsummere

VARIATION

Lad eleverne skrive deres egne spørgsmål. Spørgsmålene skal være enkle at besvare.

SÅDAN GØR I

1. Fortæl eleverne at de skal lave en øvelse, der handler om at lytte og gengive information.
2. Præsenter 5 spørgsmål, som du har forberedt. Fx:
 - a. Hvem bor hjemme hos dig?
 - b. Hvad er din yndlingshøjtid?
 - c. Hvad er din livret?
 - d. Hvad kan du bedst lide ved at gå i skole?
 - e. Hvad gør dig sur/glad?
3. Eleverne deles i grupper af 2 og fordeler sig i rummet med lidt plads til de andre par.
4. Først stiller person A spørgsmålene et ad gangen og lytter godt efter svarene.
5. Når B har besvaret alle 5 spørgsmål, giver A svarene tilbage.
6. A og B bytter roller og gentager øvelsen, hvor B stiller spørgsmål til A og giver svarene tilbage.
7. Herefter giver parrene hinanden feedback: Hvor præcist gengav den anden deres svar?

Kreditering: Grib Konflikten s. 70 (Christy 2016). Øvelsen er tilpasset Brobyggerugen.

ØVELSE: MASKULINT ELLER FEMININT

– ØVELSE OM KØNSNORMER

Tema: Normer; Fordomme & Forforståelser.

Niveau: 5.-9. klasse

Tid: 10-30 minutter.

Plads og materialer: God gulvplads så eleverne kan bevæge sig rundt. Tavle/whiteboard, post-it-noter med ord fra listen og to papirer med teksten "dreng/maskulint" på den ene og "pige/feminint" på den anden.

FORMÅL

- Eleverne bliver bevidste om kønsnormer
- Eleverne reflekterer kritisk over, hvordan normer opstår og deres konsekvenser
- Eleverne får idéer til at udfordre normer

OM ØVELSEN

Hvad er de usynlige regler for, hvordan drenge og piger skal være? At bryde kønsnormer kan dreje sig om alt fra at lave den "forkerte" sport eller have lidt "forkert" hårlængde til at opleve, at du blev født i den "forkerte" krop. Konsekvenserne kan være alt fra en dum kommentar til at blive udsat for vold. I denne øvelse undersøger vi, hvad klassen forstår som maskulint og feminint og vi diskuterer, hvad der sker, hvis du bryder reglerne.

SÅDAN GØR I

Læg sedlerne med teksten "maskulint" og "feminint" i hver ende af lokalet. Skriv samme tekst som to overskrifter på tavlen.

Eleverne starter med at stå et vilkårligt sted på gulvet. Læs op fra listen med ord og læs hvert ord to gange, så eleverne har en smule tid til at tænke. For hvert ord skal eleverne placere sig ved den seddel, de primært knytter ordet til.

For hvert ord ser du på, hvor der står flest elever, og klister post-it med ordet fast på tavlen under hhv. maskulint/feminint. Til sidst kan I se, hvilke ord flest vurderer som maskulint/feminint.

Øvelsen er en stilleøvelse, dvs. at eleverne skal placere sig uden at forklare deres ståsted eller kommentere på andres.

ORDFORSLAG

(UDVÆLG 10-12 ORD)

• Stærk	• Passiv
• Følsom	• Impulsiv
• Hysterisk	• Sjov
• Konkurrencedygtig	• Selvsikker
• Smuk	• Ængstelig
• Uskyldig	• Nervøs
• Pålidelig	• Sexet
• Rationel	• Sød
• Intelligent	• Ondskabsfuld
• Fjøllet	• Taktisk
• Bange	• Kærlig
• Aktiv	• Ond

REFLEKTIONSPØRGSMALE

Drøft derefter, hvorfor vi mener, at visse kvaliteter er feminine eller maskuline.

1. Hvordan var det at lave øvelsen? Var det svært at vælge eller kom det impulsivt?
2. Se på talen: Hvor synes I, der er flest positive ord (de maskuline eller feminine)?
3. Kan I genkende jer selv i de kvaliteter, som flertallet betragtede som feminine/maskuline?
4. Hvorfor betragtes noget som hhv. feminint eller maskulint? Hvor kommer kønsnormer fra?
5. Hvad sker der, hvis man ikke passer ind i det, der er typisk maskulint/feminint?
6. Hvad sker der, hvis du hverken kan identificere dig med det feminine eller det maskuline?

ØVELSE: PERSPEKTIVBYTTE

Tema: Demokrati og forskelligheder

Niveau: 5.-9. klasse

Tilpasning af niveau:

- Vælg alderssvarende spørgsmål
- 5.-6. klasse: Brug kortere tid på refleksionen, men gentag øvelsen med flere forskellige spørgsmål.

Tid: 30 minutter

Plads og materialer: Gulvplads så eleverne kan bevæge sig rundt og stå i grupper. Malertape til at "dele" lokalet i to.

FORMÅL

- Eleverne træner at se en problematik fra flere vinkler
- Holdning og person adskilles

TIP

Brug øvelsen med en faktisk problemstilling, fx hvis I skal tage en beslutning i klassen og elevgruppen er delt.

SÅDAN GØR I

Fortæl ikke eleverne hvad øvelsen handler om på forhånd. Forbered spørgsmål med to svarmuligheder inden øvelsen. Svarmulighederne skal helst stå som modsætninger. Vælg spørgsmål, der engagerer og deler klassen. *Fx Hvis forældre læser deres børns beskeder på sociale medier, så er det helt OK (1) eller helt uacceptabel (2). Hvis børn gør noget kriminelt, skal de straffes – ja (1) eller nej (2).*

1. Øvelsen starter med at alle elever står op et vilkårligt sted i lokalet.
2. Læs et spørgsmål og to svarmuligheder (holdninger) op. Bed eleverne stille sig til den ene eller anden side afhængigt af deres holdning.
3. Hver gruppe får 2-3 minutter til at tale sammen om, hvorfor de har denne holdning.
4. Bed et par elever fra hver side fortælle kort om bevæggrundene for deres holdning.
5. Herefter skal eleverne bytte side. De skal fysisk flytte sig fra den ene side af stregen til den anden.

6. Grupperne får nu 5-7 minutter til at diskutere, hvad der kan ligge bag deres "nye holdning". Hvad er argumenterne for denne holdning?
7. Stop snakken og bed grupperne en ad gangen fremlægge argumenter for deres "nye holdning".
8. Herefter læses spørgsmål og svarmuligheder op igen. Bed eleverne stille sig der, hvor de er mest enige. Det er OK at stå et andet sted end ved øvelsens start.
9. Saml op i plenum med refleksionsspørgsmål:
 - a. Hvordan var det at lave øvelsen?
 - b. Hvordan er det at skulle "gå i en andens sko" og argumentere for en anden holdning end ens egen?
 - c. Var der noget I blev overraskede over?
 - d. Har de to holdninger noget til fælles?
 - e. Hvis nogen har skiftet side undervejs: Hvad ændrede din holdning?

Kreditering: Dialoghåndbogen s. 161 (Helde 2014). Øvelsen er tilpasset Brobyggerugen.

ØVELSE: ROLLESPIL - LYTNING

Tema: Kommunikation; Konflikter & Løsninger.

Niveau: 5.-9. klasse (særligt god med udskoling)

Tid: 25 minutter (mere hvis I efterfølgende laver plancher, se "tip").

Plads og materialer: Stil stolene op, så de står parvis overfor hinanden med lidt plads imellem. Adgang til et tilstødende lokale, hvor gruppe 1 kan opholde sig, mens grupperne får instruktioner.

FORMÅL

- Eleverne får erfaring med forskellige lytteformer
- Eleverne træner opmærksom lytning

SÅDAN GØR I

1. Fortæl eleverne at de skal lave en samtaleøvelse **uden at røbe, at det handler om lytning.**
2. Inddel eleverne i to grupper. Gruppe A forlader lokalet.
3. Bed gruppe A om at tænke på en positiv oplevelse, fx deres bedste ferieminde eller bedste fødselsdag. De skal kunne fortælle om det i 2-3 minutter.
4. Gruppe B får at vide, at de om lidt skal lytte til gruppe As historier, men på en særlig måde:
 - a. Først skal de lytte opmærksomt og interesseret, men de må ikke sige noget. De skal tænke på deres ansigtsmimik og kropssprog, fx at holde øjenkontakt, nikke og smile.
 - b. Efter cirka 1 minut giver læreren tegn, fx ved at viske tavlen ren eller åbne et vindue. Vær sikker på at alle har forstået, hvad det hemmelige tegn er.
 - c. Gruppe B skal nu ændre lytteform. De skal nu virke passive og uinteresserede. Fx se ud ad vinduet, sidde tilbagelænet, tjekke mobilen, være uopmærksomme.
5. Gruppe B sætter sig klar med en tom stol overfor sig. De skal side, så de kan se det hemmelige tegn (fx se taven/vinduet).
6. Hent gruppe A og bed dem sætte sig overfor én, de ikke ofte samarbejder med. Når alle har sat sig, går A'erne i gang med at fortælle.
7. Efter cirka 1 minut gives tegn, og B'erne skifter lytteform.
8. Efter cirka 2 minutter stoppes øvelsen.
9. Start opsamling i plenum med at fortælle A'erne, at deres samtalemakker har fået instruktioner til, hvordan de skulle lytte. Stil følgende spørgsmål
 - a. Hvordan var det at fortælle? (til gruppe A)
 - b. Bemærkede du en ændring undervejs? Få gerne konkrete eksempler på, hvad samtalepartneren gjorde før/efter skiftet.
 - c. Hvordan påvirkede den ændrede lyttestil dig? (til gruppe A)
 - d. Hvordan var det at lytte aktivt og opmærksomt?
 - e. Hvordan var det at lytte uopmærksomt?
 - f. Perspektivér øvelsen til lytning i hverdagen: Hvornår lytter I opmærksomt/uopmærksomt? Hvordan føles det, når andre ikke lytter opmærksomt til det, man siger?

TIP

Hvis der er et ulige antal elever, så kan der være to "lyttere" i en gruppe, dvs. én ekstra elev i gruppe B.

TIP

I kan samle elevernes observationer af, hvordan man lytter aktivt vs. at lytte uopmærksomt på en planche eller et skema.

ØVELSE: ROLLESPIL MED DU- OG JEG-SPROG

Tema: Sprog; Konflikter og løsninger; Kommunikation.

Niveau: 5.-9. klasse

Tid: 30 minutter

Plads og materialer: Plads til at eleverne kan sidde parvis overfor hinanden på stole eller på gulvet.

FORMÅL

- At identificere forskelle på optrappende og afspændende sprogbrug
- At træne konstruktiv ikkevoldelig kommunikation

SÅDAN GØR I

Forud for øvelsen skal eleverne introduceres for ikkevoldelig kommunikation og kendetegnene for du- og jeg-sprog (se figur).

1. Eleverne skal tale sammen i par. De kan sidde overfor hinanden på stole eller på gulvet.
2. Præsenter en uenighed/situation. Uenigheden kan fx være:
 - a. Hvem skal feje og rydde op i klassen? (to elever)
 - b. Hvem må bruge boldbanen i pausen? (to elever)
 - c. Hvorfor må jeg ikke selv bestemme, hvornår jeg går i seng? (barn/ung og en forælder)
2. Opgaven er at finde en løsning. De skal prøve 3 runder med forskellige "benspænd".
3. I første runde skal begge parter tale du-sprog. Stop efter 2 minutter.
 - a. Bed dem der har fundet en løsning række hånden op.
 - b. Spørg dem, der har en løsning, hvordan de gjorde og om begge parter er tilfredse og notér. (Hvis mange har fundet en løsning, kan alle finde en ny makker til anden runde)
4. I anden runde skal én tale du-sprog og én tale jeg-sprog. Stop efter 2 minutter.
 - a. Bed dem der har fundet en løsning række hånden op og notér.
 - b. Spørg dem, der har en løsning, hvordan de gjorde og om begge parter er tilfredse.

5. I tredje runde skal begge parter tale jeg-sprog. Stop efter 2 minutter.

- a. Bed dem der har fundet en løsning række hånden op og notér.
- b. Fortæl hvor mange, der fandt løsninger i hhv. første, anden og tredje runde.

REFLEKSIONSPØRGSMAÅL

TIL OPSAMLING

1. Hvordan var det at blive talt til med du-sprog? (kun til dem, der talte jeg-sprog i anden runde)
2. Hvordan var det selv at tale du-sprog?
3. Hvordan var det at lave øvelsen?
4. Hvilken runde kunne I bedst lide?
5. Hvordan kan man bruge øvelsen i hverdagen?
6. Bed gerne eleverne komme med konkrete eksempler på, hvad de sagde som hhv. giraffer og ulve.

TIP

Hvis der er overvægt eksempler på du-sprog (for mange elever er det lidt sjovt at "få lov"), så kan I tage et par stykker og i fællesskab "oversætte" dem til jeg-sprog.

DU-SPROG

Det er sprog der optræder – "ulvesprog"

- Afbryde
- Bebrejde og anklage ("det er din skyld")
- Fokuserer på fortiden ("det er ikke første gang, du ...")
- Sige "typisk dig", "du vil altid ...", du gør aldrig ..."
- Lukke ørene og ignorere
- Gå efter personen og ikke handlingen
- Bruger sarkasme

JEG-SPROG

Det er sprog der afspænder – "giraf-sprog"

- Lytter opmærksomt
- Interesseret
- Stiller spørgsmål
- Fortæller konkret hvad man selv har oplevet
- Og hvordan det får en til at føle
- Fortæller hvad man gerne vil have (fx blive venner igen, lave en aftale)
- Fokuserer på nutid/fremtid

ØVELSE: ROLLESPIL OM KONFLIKTREAKTIONER

- HVAD KAN JEG GØRE?

Tema: Konflikter og løsninger

Tilpasning af niveau:

- Vælg en alderssvarende film/aktivitet til case-historien.
- For de ældre elever: Udelad brainstorm om følelser i plenum. I stedet kan eleverne starte gruppearbejdet med at tale om brainstormspørgsmål inden de laver deres rollespil.

Tid: 45-60 minutter

Plads og materialer: Plads til at eleverne kan arbejde med deres rollespil i grupper, gerne adgang til flere lokaler. Gulvplads til "scene" og stoleopstilling så alle kan se.

FORMÅL

- Eleverne undersøger handlemuligheder i en konfliktsituation
- Eleverne får viden om reaktionsmønstre

VARIATION

- Lad eleverne selv finde på en case-historie i grupper: *Hjælp dem med at vælge et tema og bygge en historie op, der er realistisk og kunne udspille sig i deres klasse/skole/fritid.*
- Brug øvelsen til at introducere reaktionsformer: *Giv eleverne frie hænder til at lave rollespillet, men bed dem stoppe stykket, når konflikten er på sit højeste. Undersøg sammen med eleverne, hvordan karaktererne i stykket reagerede med reference til kamp/flugt/åben undersøgelse, og hvordan forløbet kunne have udviklet sig anderledes.*

SÅDAN GØR I

Øvelsen forudsætter, at eleverne er bekendte med reaktionsmønstrene at kæmpe, flygte eller åbent undersøge konflikten (se variation ovenfor, hvis du ønsker at indlede undervisningen med denne øvelse).

1. Præsenter øvelsen: Eleverne skal lave rollespil, der viser forskellige måder at reagere på med udgangspunkt i en case-historie. Læreren præsenterer case-historien, hvorefter eleverne inddeles i grupper. Grupperne har nu cirka 15 minutter til at lave små rollespil, der viser forskellige udfald af situationen med forskellige typer reaktioner.

2. Start med at læse case-historien op.

CASEHISTORIE

Det er fredag, og du glæder dig som altid til weekend. Men i dag glæder du dig ekstra meget, fordi du har aftalt at tage i biografen og se Ternet Ninja 2 med en ven fra parallelklassen. Hendes far arbejder i en biograf og har givet hende fribilletter, så du regner med at komme gratis ind. Da du kommer frem, opdager du, at der er flere andre fra parallelklassen. De står allerede klar med popcorn og sodavand. Din ven fortæller, at de skal med ind og se film med jer, og at hun allerede har uddelt alle fribilletterne.

Hvordan reagerer du?

3. Brainstorm i plenum
 - a. Hvordan tror I, at hovedpersonen det inden, han/hun kommer til biografen? (hvilke følelser)
 - b. Hvordan tror I, at hovedpersonen har det, da han/hun møder de andre ved biografen og hører, at alle fribilletterne er givet væk? (hvilke følelser)

Det er mange forskellige mulige følelser i spil, og det er ikke formålet at finde de "rigtige" eller blive enige. Rollespilsgrupperne vælger selv, hvordan deres hovedperson oplever situationen.

(fortsættes på næste side)

ØVELSE: ROLLESPIL MED FORSKELLIGE REAKTIONER

- HVAD KAN JEG GØRE? (FORTSAT)

4. Præsenter reglerne for rollespillet:
 - a. Stykket skal vise, hvordan hovedpersonen reagerer og hvad der så sker. I bestemmer selv, om de finder en løsning eller vil stoppe stykket, når konflikten er på sit højeste.
 - b. Alle i gruppen skal have en rolle.
 - c. Jeres gruppe får at vide, hvilken type reaktion, hovedpersonen skal have. I bestemmer selv, hvordan de andre karakterer i stykket reagerer.
 - d. Varighed 1-3 minutter.
 - e. Stykket skal være realistisk.
5. Inddel grupper af 4-5 elever og fortæl dem, hvilket reaktionsmønster deres hovedrolle har. Forberedelsestid cirka 15 minutter. Det er en fordel, hvis eleverne kan fordeles i forskellige rum.
6. Eleverne viser deres stykker efterfulgt af plenumdiskussion eller undervejs mellem stykkerne.

REAKTIONER I KONFLIKTER

AT KÆMPE

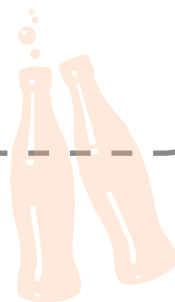
- Give igen
- Angribe med ord (råbe, tale grimt)
- Forsvare sig
- Være aggressiv
- Bruge vold
- Være sarkastisk og gøre grin med

AT FLYGTE

- Undvige
- Ignorere problemet
- Lade som ingenting
- Bagatellisere
- Fortrænge

AT UNDERSØGE

- Sige hvad man oplever og hvordan det påvirker en
- Stille undersøgende spørgsmål
- Lytte
- Erkende problemet
- Invitere på dialogsodavand!

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL TIL PLENUMDISKUSSION EFTER HVERT STYKKE

- Var stykket realistisk?
- Hvad kan man sige/gøre, når man har kamp/flygt/undersøgende reaktion? Find eksempler i elevernes rollespil.
- Hvordan reagerede de andre karakterer, når hovedpersonens reaktion var kamp/flygt/undersøgende? Du kan fx "interviewe" de forskellige karakterer.
- Var der nogle af stykkerne, der kom frem til en løsning på situationen og hvordan? Hvordan har de forskellige karakterer det med denne løsning?

ØVELSE: STOLEDANS

Tema: Normer.

Niveau: Udskoling

Tid: 15-30 minutter

Plads og materialer: Båndoptager, musik, stole eller andet, der kan markere et sted. Opstil stole i to rækker med ryggen mod hinanden midt i et rum. Der skal være én stol mindre end antallet af deltagere.

FORMÅL

At eleverne diskuterer gruppers forskellige vilkår og reflekterer over, hvilke privilegier eller ulemper der følger med at passe ind eller bryde med samfundsnormer.

SÅDAN GØR I

Start med at forklare, at det er en øvelse, hvor reglerne er lidt anderledes end i almindelig stoledans. Undervejs vil reglerne ændres lidt, og de, der ryger ud, har en aktiv rolle med at skulle observere dem, der stadig går rundt om stolene.

Tænd for musikken og lad deltagerne danse rundt om stolene. Når du stopper musikken, skal deltagerne finde en ledig stol og sætte sig ned. De, der ikke finder en stol, går ud af cirklen og observerer fra sidelinjen. Fjern en stol og fortsæt på samme måde.

Efter den første runde indføres en ny regel: Eleverne opdeles i tre grupper, og gruppe nummer 1 skal nu danse med begge arme i vejret.

Efter lidt tid indføres endnu en ny regel: Én stol flyttes ca. tre meter fra de andre stole, der står med ryggen til hinanden. Gruppe nummer 1 skal nu danse rundt om alle stolene inklusiv den stol, der er flyttet lidt væk. Gruppe 2 og 3 skal kun danse rundt om stolerækken.

Fortsæt øvelsen med at stoppe musikken og fjerne én stol indtil der kun er én elev tilbage eller eleverne stopper legen i protest over at føle sig uretfærdigt behandlet.

Kreditering: Øvelsen er en tilpasning af "Hela havet stormar med mångfaldstema" fra O/LIKA – Ett metodmaterial mot fördomar och diskriminering, LSU – Sveriges ungdomsorganisationer 2008. Link: <https://o-lika.fi/>

REFLEKTIONSPØRGSMAÅL

1. Hvordan føltes det at skulle gå længere rundt i stoledansen? *Invitér eleverne fra gruppe 1 til at fortælle for de andre elever byder ind.*
2. Hvordan var det at ryge ud, når der var særlige regler for din gruppe? *Til gruppe 1.*
3. Hvad skete der i øvelsen?
4. Hvordan var det at være en del af gruppen, der ikke skulle gå rundt i den ekstra stol?
5. Hvorfor ikke sige fra og stoppe legen, når du får de "gode" regler?
Knyt diskussionen til samfundet og privilegier: Tror du, at du vil sige nej til en højere løn, bare fordi du er mand?
6. Hvordan er det at være den, der løber rundt om stolene langt væk?
Bliver du vred og kæmper, eller giver du op? Hvad sker der, hvis du ikke har styrken til at sige fra eller gøre modstand?
7. Hvis vi skulle oversætte spillet til virkelighed: Hvilke grupper behøver ikke gå rundt i den ekstra stol – i symbolsk forstand? I skolen, samfundet eller i verden?
Hjælp eleverne til at komme med eksempler på grupper, der repræsenterer normen og dermed oplever færre udfordringer i hverdagen, fx dem der tilhører majoritetsbefolkningen i Danmark, personer der har et pas, taler sproget i det land, de bor i etc.

TIP

Kast lys over normer ved at undersøge, hvem der sjældent oplever hindringer i givne situationer. Det kan fx være: Folk der taler sproget i det land, de bor i; Elever der har let ved at sidde stille og koncentrere sig i lang tid ad gangen; Kvinders adgang til barsel; Mænds højere løn på arbejdsmarkedet.

Det er ofte lettere at få øje på de grupper, som der kræves noget særligt af, men formålet er at synliggøre normen. Hjælp eleverne med at vende fokus ved at spørge: Hvis gruppe X skal arbejde ekstra hårdt (fx kvinder), hvem er det så, der har det lettere (fx mænd)?

ØVELSE: TEGN MIT HUS

Tema: Fordomme og forforståelser.

Niveau: 5.-6. klasse

Tid: 10-20 minutter

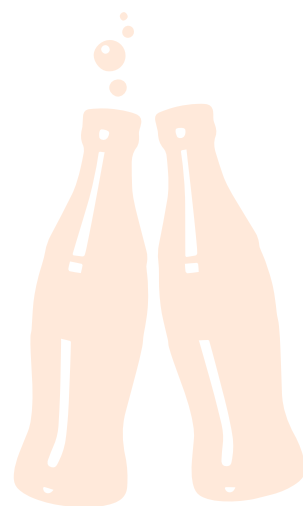
Plads og materialer: Papir og blyant/farver til at tegne. Eleverne skal sidde med ryggen til hinanden eller fordelt i lokalet, så de ikke kan se hinandens tegninger. Saml et par borde, så der er plads til at lægge alle elevernes tegninger til "udstilling".

FORMÅL

- At skabe bevidsthed om de billeder, vi danner, på baggrund af forforståelser
- At reflektere over forskellige forforståelser

SÅDAN GØR I

1. Eleverne sætter sig, så andre ikke kan se deres tegninger. Nu skal de tegne dit hus.
2. Beskriv dit hus med cirka ét minuts tegnetid mellem hver sætning:
 - a. Jeg bor i et hus
 - b. Mit hus har vinduer
 - c. Et vindue er gået i stykker
 - d. Mit hus har to døre
 - e. osv. osv.
3. Giv et par minutter til at færdiggøre tegningerne efter du har færdiggjort din beskrivelse.
4. Alle skal nu vende deres tegninger med bagsiden opad og lægge dem ved siden af hinanden.
5. Tæl ned fra 3 og lad alle vende deres tegninger samtidig. Giv tid til at de går en runde og kigger og sammenligner tegningerne.
6. Saml op på øvelsen med en samtale om forforståelse og forestillinger, spørg fx
 - a. Forestillede I jer en villa eller lejlighed? Hvorfor?
 - b. Hvor kommer jeres indre billeder fra? Kender I fx nogle huse, der ser ud som det, I tegnede?
 - c. Er det et problem, at vi skaber indre billeder, der ser anderledes ud end fx huset gør i virkeligheden?

ØVELSE: TÆL I FÆLLESSKAB

Tema: Kommunikation. Kan også bruges som en energizer til at løfte energien.

Niveau: 6.-9. klasse (særligt god til de ældre)

Tid: 10 minutter

Plads og materialer: Gulvplads så eleverne kan stå i en stor cirkel, hvor alle kan se hinanden.

FORMÅL

- Eleverne træner opmærksom kommunikation og samarbejde
- Eleverne bliver bevidste om deres kommunikative redskaber

SÅDAN GØR I

1. Eleverne står i en cirkel, hvor alle kan se hinanden.
2. Øvelsen går ud på, at eleverne i fællesskab tæller fra 1 til det antal, der deltager i øvelsen (fx 1-23). Der er to regler:
 - a. Alle skal sige et tal
 - b. Hvis to eller flere taler samtidig, startes der forfra
3. Forsøg indtil det lykkes. Hvis det ikke er lykkedes efter 5-6 forsøg, så stop øvelsen.

Eleverne sætter sig igen. Saml op på øvelsen med en fælles refleksion over klassens kommunikation med følgende spørgsmål:

1. Hvordan var det at lave øvelsen? Fx nemt/svært
2. Hvad var udfordrende?
3. Hvordan lykkedes I med opgaven? Få konkrete bud på, hvad de gjorde (kun hvis de gennemførte)
4. Hvad fungerede særligt godt?

TIP HVAD ER KOMMUNIKATION?

Skriv på talven elevernes svar på, hvordan de løste opgaven. Fx *at være opmærksom, øjenkontakt, gøre sig umage, samarbejde*. Når én foreslår "kommunikation", så skriv det som overskriften. Listen bliver et idékatalog over, hvordan man kommunikerer.

Perspektivér elevernes pointer til kommunikation i hverdagen: Bruger de noget af dette, fx når de leger i frikvarteret eller ved fagligt gruppearbejde?

ØVELSE: ØV DIG I AT SPØRGE OG FÅ VIDEN

Tema: Kommunikation; Konflikter & Løsninger.

Niveau: 7.-9. klasse

Tid: 20-30 minutter.

Plads og materialer: Plads til at eleverne kan sidde i grupper af tre og tale. Skriv evt. roller, lytte-/spørgeteknikker og observatørens interviewspørgsmål på tavlen.

FORMÅL

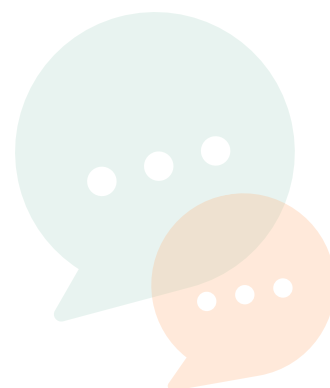
- At eleverne øver sig i at stille åbne og undersøgende spørgsmål
- At eleverne bliver opmærksomme på egne for-
forståelser

SÅDAN GØR I

1. Del eleverne i grupper på tre med følgende roller i hver gruppe
 - a. En fortæller
 - b. En der spørger og lytter
 - c. En observatør, som observerer samtalen
2. Giv fortællerne et spørgsmål, som de skal fortælle om. De får et par minutter til at tænke. Fx Hvad vil være din mærkesag, hvis du starter i elevrådet i morgen? Hvordan ser din perfekte dag ud?
3. Præsenter spørgernes opgave: De skal udforske fortællerens historie og få så meget viden som muligt. Hør elevernes idéer til hvordan og præsenter listen over teknikker til at lytte og spørge.
4. Instruér observatørerne i alt lytte omhyggeligt efter, hvordan samtalen udvikler sig. De skal holde særligt øje med spørgeren: Hvordan bruger spørgeren sit kropssprog? Stiller spørgsmål?
5. Sæt øvelsen i gang og lad dem tale 5-7 minutter.
6. Stop øvelsen og bed observatørerne interviewe sin gruppe:
 - a. Hvordan det var at fortælle og blive stillet spørgsmål?
 - b. Hvordan det var at blive ved med at spørge ind?
 - c. Hørte du noget, der overraskede dig?
7. Byt roller og gentag indtil alle har prøvet samtlige roller.
8. Refleksionsspørgsmål til opsamling i plenum
 - a. Hvad overraskede jer?
 - b. Hvad rørte jer?
 - c. Hvilken ny viden fik deltagerne om hinanden – og sig selv?
 - d. Tror du, du kan bruge spørgeteknikkerne i hverdagen?

TEKNIKKER TIL AT LYTTE OG SPØRGE

- Lyt uden at afbryde
- Vær nysgerrig
- Stil åbne eller undersøgende spørgsmål (fx "hvordan", "kan du fortælle lidt mere", "hvad betyder det mere præcist" osv.)
- Vær opmærksom på dine egne for-
forståelser og fortolkninger og prøv at lægge dem til side
- Husk du skal have ny viden om netop den person, du taler med

ØVELSE: UNGES ADFÆRD UNDER CORONA

Tema: Sprog; Konflikter og løsninger.

Niveau: 7.-9. klasse

Tid: 45 minutter.

Plads og materialer: Kopier af debatindlæg med kommentarer til alle elever samt blyant og papir til at skrive på.

FORMÅL

- Eleverne træner at identificere sproglige syn-
debukke
- Eleverne reflekterer over fællesnævnerne i
konflikt
- Elevernes bevidsthed om sprogets betydning i
konflikter styrkes

DEBATINDLÆG

Artiklen med kommentarspor findes på næste side.

ALTERNATIVT TEMA

Analyse af "ulvedebatten": To debatindlæg, hvor en biolog og en landmand argumenterer for og imod at skyde ulve i Danmark. Find artiklerne på side 64-66.

SÅDAN GØR I

I denne øvelse arbejder eleverne med de sproglige begreber, der introduceres i afsnittet om Sprog (Syndebukke og Fællesnævnerne). Eleverne skal analysere et debatindlæg af studerende Harald Toksværd, der er bragt i Politiken d. 24. marts 2020, samt udvalgte kommentarer fra kommentarsporet på Politiken.dk (Toksværd 2020).

DEL 1: SYNDEBUKKE

1. Eleverne læser debatindlægget og kommentarerne. Hvis teksten er svær, kan I kort opsummere pointerne i plenum i klassen.
2. Bed eleverne sætte streg under de ord og sætninger, som de mener lukker samtalen eller som er tegn på syndebukksprog.
3. Samtale med sidemakkeren 3-5 minutter:
 - a) Hvilke ord og sætninger har I sat streg under?
 - b) Hvorfor mener I, at de lukker samtalen eller er tegn på syndebukksprog?
4. Hør et par eksempler i plenum før I går videre til del 2.

DEL 2: FÆLLESNÆVNERE

1. Tal med sidemakkeren i 3-5 minutter:
 - a. Hvilke fællesnævnerne tror I, skribenten og kommentatorerne har? Kom gerne med flere bud.
 - c. Sæt streg under de sætninger, der beskriver fællesnævnerne eller åbner samtalen.
2. Individuel skriveøvelse ca. 10 minutter: Skriv 10-15 linjer til skribenten og kommentatorerne om deres mulige fællesnævnerne.
3. Lad et par elever læse deres breve højt.

Debatindlægget er bragt d. 24. marts 2020, Politiken, Sektion 2 (Kultur), Side 5 (Debat), Harald Toksværd, Studerende. Indlæg og kommentarer er redigeret til denne øvelse. Link til indlæg: <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art7722821/%C2%BBK%C3%A6re-voksne-det-klinger-hult-n%C3%A5r-I-anmoder-om-solidaritet-i-krisetider-%E2%80%93-det-er-her-der-har-smadret-f%C3%A6llesskabet-og-vores-fremtid%C2%AB>

Debat: Kære voksne, det klinger hult, når I anmoder om solidaritet i krisetider - det er jer, der har smadret fællesskabet og vores fremtid

Det er svært at tage det alvorligt, når den ældre generation beder de unge udvise solidarisk adfærd under coronakrisen. I er måske nok vokset op i et samfund, hvor folk tog sig af hinanden. Men - og hold nu godt fast på hat og briller - det er vi ikke.

I disse tider skal vi stå sammen som nation, lader det sig høre fra både dronning og statsminister. Vi skal smøge ærmerne op, vise solidaritet og passe på hinanden.

Men som sædvanlig vil den unge generation ikke lytte. Megen skældud og forargelse skal man høre fra de gamle på Facebook og i debatspalter. De er simpelthen forfærdede og rystede over den manglende ansvarsfølelse hos de unge mennesker, der ufortrødent fester, drikker og forsamles i flokke på mere end de statsligt anbefalede ti. Men kan det virkelig passe, at den unge generation ikke kan finde ud af at tage ansvar og løfte sin del af samfundsbyrden? Lad os forsøge, i et øjeblik, at se det fra ungdommens perspektiv.

I en situation som denne, som vi ikke har set mage til siden den spanske syge - en pandemi, der risikerer at vælte hele samfundsordenen - går vi traditionelt ud fra, at vi alle har en indre knap, der kan drejes for at aktivere vores fællesskabsfølelse.

En knap, der simpelthen aktiverer vores samfundspligt og gør os i stand til at opgive vores hverdag og komfort for det fælles bedste. Derfor kan det jo komme som lidt af et chok, når en hel generation pludselig lader til at mangle denne knap. Og hvordan kan det dog gå til? På den ene side har det måske noget at gøre med det samfund, vi er opvokset i.

Hvor I har været vidne til fagforeningskampene, opbygningen af velfærdsstaten og Afrika-indsamlingen, har vi set det modsatte: kontanthjælpsloftet, dagpengereformen, evindelige nedskæringer og meningsløse krige. Vi har lært, at velfærdsstaten eksisterer for taberne, og at intet er så skamfuldt som at være en taber.

Kort sagt lever vi i en helt anden nation, end I mener at tilhøre, og det er ikke én, hvor fællesskabet kommer først.

MÅSKE SKYLDES vores manglende solidaritet i coronakrisen, at vi, så længe vi kan huske, har forsøgt at dreje på jeres fællesskabsknap, uden synderlig succes. Der ligger her en interessant kontrast imellem tidens to store kriser. Covid-19, der på overfladen truer jer, jeres helbred, jeres jobs og jeres økonomi.

Og så klimakrisen, der (i endnu voldsommere grad) truer os. Den truer vores mulighed for, at vi en dag skulle kunne opnå de samme ting som jer. Hele vores fremtidige eksistens, hverken mere eller mindre. Men når det gælder kampen for vores fremtid, bliver samfundspligten ikke til meget andet end at sortere affald og købe økologisk hakkekød. En krise er åbenbart først en rigtig krise, når den knækker økonomien. Så hvordan forestiller I jer, at vi skal reagere, når det er jeres verden, der er på spil?

[...]

Beklager, men vi fester videre.

KOMMENTAR #1

Kære studerende,

Din kritik giver mening og kan opfattes som en generationsopsang. Problemet med din kritik er imidlertid, at den afspejler en kynisme og en afstumpet forståelse af den alvorlige virkelighed, som også rammer din egen generation. Det handler ikke om den ældre generations privilegier, som I selv som studerende nyder godt af med verdens højeste SU. Da jeg studerede, var det på statsgaranterede lån på 15-16%.

Problemet med din analyse er, at den er ude af proportioner med den katastrofe, vi alle oplever lige i øjeblikket. Har du ingen empati med kræftramte, folk med leddegigt og andre svækkede mennesker.

Du har her udråbt dig selv til årets coronaklovn. Ja, lad de unge feste, mens verden bryder sammen. Du ville ikke bestå din eksamen, hvis jeg var censor.

KOMMENTAR #2

Sikke en tåbe, der tror han ved alt. Dér hvor jeg kommer fra, der sagde man, at dem der betaler bestemmer. Skribenten, der bare en studerende, har sikkert aldrig arbejdet for brødet og betalt for noget. Måske for sabbatåret, men det er alt. Hvis vi ældre borgere ikke havde ydet, det vi har, og dem før os, så ville han sikkert sidde i en jordhule, hvor vandet trænger ind og læger ikke eksisterer. Så må han klare sig selv, hvis han kan. Der vil ikke være nogen børnehaver, skole, gymnasie, uddannelse, sundhedssystem osv.

KOMMENTAR #3

Magen til klynk skal man lede længe efter. Du kan pakke klynkeriet ind i prætentiose fremmedord og fancy historiske referencer - men det hele falder jo til jorden, når du er fuldstændig blind for, at du lever bedre end nogen generation før dig nogensinde har levet!

Mig, mig, mig DIN fremtid som du forestiller dig bliver ødelagt for DIG. Din manglende empati som bunder i, at du er bange for ikke at få nok til DIG selv, fordi der måske kommer en temperaturstigning på måske 3 grader om måske 100 år. Søg hjælp (før du smitter nogen).

KOMMENTAR #4

Kære skribent,

Din kritik af manglende handling for klimaet er berettiget. Men du sender din kritik mod de forkerte, for det er politikerne på Christiansborg, du skal kritisere.

Jeg var ung i 1960-70erne, og dengang følte jeg ligesom som dig, at der ikke var nogen form for solidaritet med de unge. Skolen var sort, ligestilling var der ikke meget af, pengene små, specielt når man som mig kom fra en mindre bemidlet familie og læste på universitetet. Dengang var der mere "klar dig selv" end i dag.

Jeg oplever, at der er sket en udvikling, hvor man tager mere hånd om hinanden, beskytter hinanden, skolen er blevet bedre, og fysisk afstraffelse er afskaffet mm. På en måde synes jeg, det er lidt sølle, at man som ung klynker i denne tid og ikke synes, at de voksne viser solidaritet med de unge. Jeg mener, at solidariteten er større end nogensinde.

KOMMENTAR #5

Du graver grøfter mellem generationerne. Det er muligt, at du synes, at jeg som 62-årig er personligt ansvarlig for alt det, som du ikke kan lide, og at jeg derfor fortjener at dø af covid-19. Men du kender mig ikke og kan ikke vide, hvad jeg står for. Derfor kan jeg ikke tage dig seriøst.

ULVEDEBATTEN: DEBATINDLÆG NR. 1 AF 2

Debatindlægget er bragt d. 21. februar 2018, Altinget.dk, Debat, Knud Jeppesen, Landmand.

Indlægget er redigeret til denne øvelse. Link til indlæg i fuld længde: <https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/landmand-er-ulvevennerne-totalt-ligeglade-med-vores-husdyr>

Landmand: "Er ulvevennerne totalt ligeglade med vores husdyr?"

Af Knud Jeppesen, Landmand i Jelling

Jeg er takket være mit erhverv og min adresse en af de mange, som er berørt af, at vi pludselig har en del ulve i Danmark.

Der er mange meninger og holdninger til, om de skal være herhjemme, holdes nede på nogle få stykker eller helt udryddes igen. Vore forfædre havde ellers klogeligt skaffet sig af med dem for cirka 200 år siden, fordi de havde erfaret, at de ikke passede ind i et lille land som Danmark, og at de nedlagde mange af vore husdyr som får, grise, køer og heste på markerne.

De ulveglade bor i storbyerne

En del politikere, Danmarks Naturfredningsforening og miljø- og dyrevenner lovpriser, at vi igen har ulve i Danmark. Fælles for mange af dem er, at de typisk bor i byerne og de fleste øst for Storebælt, der stadig er "ulvefrit område". Og 99 procent af alle disse "ulveglade" mennesker vil aldrig nogensinde opleve at se en vild ulv ude i naturen.

[...]

Er I ligeglade med vores husdyr?

Så kære "ulvevenner" – I taler hele tiden om, at den ikke er farlig for børn og voksne mennesker. Nej, men er I så totalt ligeglade med alle de husdyr, der dræbes unaturligt, for at I kan glædes over at bo i et land med ulve?

[...]

Man bruger totalt unyttige skattekrone på at gøre nogle ganske få "ulvevenner" glade, som er uden sans for andre end deres egne interesser. Det ville da være meget billigere og bedre at give disse mennesker et årskort til Givskud Zoo, så ville de kunne sige, at de har set en levende ulv. Jeg har selv set dem flere gange og glædet mig over, at de ikke går løse rundt i naturen. Da jeg ikke har hørt ét eneste godt argument for, at disse rovdyr skal hærge vore husdyr på markerne (og det er kun lige begyndt), er der kun ét at sige: Ulven hører ikke til i Danmark og bør udryddes, ganske som vore kloge forfædre også gjorde det.

ULVEDEBATTEN: DEBATINDLÆG NR. 2 AF 2

Debatindlægget er bragt d. 20. marts 2018, Altinget.dk, Debat, Christoffer Bugge Harder, Biolog. Indlægget er redigeret til denne øvelse. Link til indlæg i fuld længde: <https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/biolog-hykleriet-fylder-for-meget-i-ulvedebatten>

Biolog: Hykleriet fylder for meget i ulvedebatten

Af Christoffer Bugge Harder, Biolog

Landmand Knud Jeppesen spurgte her på siden, om "ulvevennerne er totalt ligeglade med hans husdyr?" og fortalte med rædsel, at en ulv havde flænset og dræbt et rådyr med to små ufødte lam i maven.

Jæger Ivan Jakobsen har ligefrem alarmeret både en advokat, formanden for Landbrug & Fødevarer samt miljøministeren, fordi han har set et får, der var blevet ædt levende af ulve.

Naturen er både smuk og blodig

Jeg husker tydeligt min egen trang til at skyde, forgifte eller flå alle mårer i Danmark levende, dengang jeg som purung fuglekigger havde glædet mig til at se den sjældne, smukke slørugle på et sønderjydsk loft – og var ved at tude af skuffelse og forfærdelse over at opdage, at husmåren havde plyndret reden og dræbt alle ungerne.

Dengang havde jeg også opfattet det som en indbydelse til slagsmål, hvis en pisseirriterende biolog, landmand eller jæger havde spurgt mig, hvorfor det var mere synd for smukke og sjældne dyr end for grimme og almindelige.

[...]

Jagt på løse hunde

Men når ulvens ankomst nu pludselig får landmænd og jægere til også at gå over på Disney-holdet, sætter denne biolog også foden hårdt ned: Dansk landbrug mejer årligt henved 20.000 rålam samt et ukendt antal andre dyr ned under høstarbejdet.

Danske jægere skamskyder tusindvis af hjorte og gæs, og ræve og løse hunde sønderriver langt flere tamme får, end ulven, samt henved 100.000 rålam årligt, uden at det har påkaldt sig Knud Jeppesens offentlige medfølelse eller fået Ivan Jakobsen til at blæse alarm.

På den baggrund er jeg faktisk totalt ligeglad med Jeppesens husdyr og hans to ufødte rålam, ligesom jeg har iskoldt blod i årerne over Jakobsens påståede forfærdelse.

Hvis vi skal forholde os rationelt til d'herrers bekymring for "dyreplageri" og dyreangreb på mennesker, har jeg et langt mere effektivt og rationelt forslag end at ville regulere ulven: Hvorfor ikke indføre fri jagt på løse hunde?

Jeg har selv færdedes uden problemer i isbjørneområder på Svalbard, i norske og svenske ulveområder og tager uden frygt mine børn på et, fire og otte år med på spejderlejr på prærien i Texas med en bestand på titusindvis af prærieulve.

Derimod blev jeg som lille dreng angrebet af en hund og har stadig bitemærker hele vejen op ad min ene arm. Jeg kan ikke garantere, at ulve ikke vil angribe et menneske i Danmark i de næste ti år, men jeg kan stensikkert forudsige, at hunde vil, ligesom dem, der dræbte en lille pige i Jylland i 2005 og dræber 20-30 mennesker årligt i USA.

Jeg stiller gerne mit jagttegn til rådighed som hundejæger.

DIPLOM

Tillykke _____,
du kan nu kalde dig brobygger!

Du har gennem en hel brobyggeruge lært,
hvordan man lytter, diskuterer og forstår
forskellighed. Supersejt gået!

Husk at fortsætte det gode arbejde med at
bygge broer.

Kærlig hilsen
Özlem Cekic & Foreningen Brobyggerne

TrygFonden

**Udlændinge- og
Integrationsministeriet**

Styrelsen for International
Rekruttering og Integration

BROBYGGERNE
Center For Dialogkaffe

BROBYGGERUGEN

– VEJLEDNING OG ØVELSER TIL UNDERVISNING I BROBYGNING FOR GRUNDSKOLENS 5.-9. KLASSE

Udviklet og udgivet af Foreningen Brobyggerne – Center for Dialogkaffe 2021.

Afsnittet "Syndebukke og fællesnævnerne" i kapitel 3 er udviklet af Kristine Marie Berg og Simon Lund-Jensen.

Find hele materialet på www.brobyggerne.dk/brobyggerugen

Kopiering og gengivelse til ikke-kommerciel brug er tilladt med kildeangivelse.

Materialet er udviklet med støtte fra Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI) og Tryg Fonden.

OM FORENINGEN BROBYGGERNE – CENTER FOR DIALOGKAFFE

Foreningen Brobyggerne blev oprettet i 2016 på initiativ af tidligere folketingspolitiker Özlem Cekic. Foreningens vision er et samfund, der bygger på og fremmer de danske traditioner om forskellighed og uenighed, hvor alle kan føle sig ligeværdige og velkomne i en samtale, der er kritisk og konstruktiv. Vi arbejder for at gøre Brobyggerne til en bevægelse, hvor den enkelte borger tager personligt ansvar for samtalen. Målet er ikke, at alle skal blive enige, men at vi skal skærpe evnen til at rumme vores uenighed og forskellighed. Foreningen afholder brobyggende aktiviteter i hele landet og har en hastigt voksende antal medlemmer.

Læs mere på www.brobyggerne.dk